

KENEN OPPIMISESTA ONKAAN KYSE?

AboaNova – Maahanmuuttajien
kotoutumisen edistäminen
Turun seudulla

Sari Vanhanen

• Digitaaliset
menetelmät

Maahanmuuttajien
kotouttaminen
Turussa

Suomen kieli

Yrittäjyys

Työelämä

Tutkimus

KENEN OPPIMISESTA ONKAAN KYSE?

AboaNova

**Maahanmuuttajien kotoutumisen
edistäminen Turun seudulla -hankkeen
tutkimus- ja arviointiosuuden loppuraportti**

Sari Vanhanen

**SIIRTOLAISUUS-
INSTITUUTTI**

Turku 2020

Julkaisuja 31, 2020
Siirtolaisuusinstituutti

Copyright © Siirtolaisuusinstituutti & kirjoittaja

Kansikuva: AboaNova-kartta
Julkaisussa käytettyjen valokuvien lähde on <https://www.pexels.com/>

ISBN 978-952-7167-84-7 (nid.)
ISBN 978-952-7167-85-4 (pdf)
ISSN 2343-3507 (painettu)
ISSN 2343-3515 (verkkójulkaisu)

Painosalama Oy, Turku 2020

Sisällysluettelo

Kuviot ja taulukot	5
Tiivistelmä	7
Summary	11
Esipuhe	17
1. Johdanto	19
2. Hankkeen toimintaympäristö ja verkostot	22
Väestörakenteesta ja työllisyydestä Turussa	22
AboaNovan verkostoyhteistyö	24
Koulutusuudistukset hankkeen taustalla	26
3. Tutkimus ja arviointi AboaNova-hankkeessa	29
Tutkimuksen ja arvioinnin kolme vaihetta	29
Aineisto	31
4. Teoreettinen tausta	33
Kieli, kielitietoisuus ja monikielisyys	33
Työelämäläheinen ja työssä tapahtuva oppiminen	34
5. Hankkeen tulosten tarkastelua	37
Kysymys kielitaidosta ja eri oppimisympäristöistä	37
Työelämäläheisyyttä ja osallisuutta	39
Alueelliset ja kansainväliset verkostot	42
Ammatillinen osaaminen ja hankkeen merkitys omassa työssä	43
6. Johtopäätökset ja keskustelu	45
Lähteet ja kirjallisuus	47
Liite	51
Kysely AboaNova-hankkeen eri toimintojen toteutuksessa mukana olleille henkilöille	51

Kuviot ja taulukot

Kuviot

1. Ulkomaalaistaustaisten henkilöiden lukumäärä Turussa vuosina 1990–2018.. 23
2. Työllisten suomalais- ja ulkomaalaistaustaisten ammattiluokitus Turussa vuonna 2017. 25

Taulukot

1. Muunkielisten henkilöiden maahanmuutto Varsinais-Suomeen ja Turkuun sekä maan sisäinen muutto Turkuun vuonna 2018. 23
2. Turkuun ja Varsinais-Suomeen ulkomailta muuttaneet henkilöt pääasiallisen toiminnan mukaan vuonna 2017..... 24

Tiivistelmä

Tutkimusraportti käsittelee vuosina 2017–2020 toteutettua *AboaNova - Maahanmuuttajien kotoutumisen edistäminen Turun seudulla* -hanketta. Hankkeen keskeinen tavoite on ollut kehittää erilaisia oppimiseen, opetukseen ja ohjaukseen liittyviä työskentelymuotoja, jotka nopeuttavat maahan muuttaneiden siirtymistä kielikoulutuksesta muihin koulutuksiin ja työelämään sekä yrittäjiksi. Tätä on edistetty kehittämällä uusia, entistä työelämälähtöisempiä kielikoulutuksen toteutustapoja sekä digitaalisen ohjauksen, muun ohjauksen ja tukitoiminnan malleja.

AboaNova-hankkeen toteutus on ryhmitelty kuuteen kehittämisosioon tai osaluokkaan, joita ovat olleet: 1) kielikoulutusten, digitaalisen ohjauksen ja muun tuen kehittäminen, 2) työelämään ja koulutukseen siirtymisen nopeuttaminen, 3) yrittäjyyden edistäminen, 4) verkostoyhteistyön ja erilaisten tukipalvelujen edistäminen, 5) tutkimus ja arviointi sekä 6) kansainvälinen yhteistyö. Näiden lisäksi poikkileikkaavana osuutena hankkeessa on ollut siinä kehitettyjen eri työmuotojen tuotteistaminen ja levittäminen. Hankkeen eri tuotteet on kuvailtu ja koottu yleiselle verkkosivustolle (www.koulutustakuu.fi/aboanova) myöhempää käyttöä ja edelleen kehittämistä varten.

Hanketta on koordinoanut Turun kaupungin sivistystoimiala ja sen osatoteuttajina ovat olleet Turun kaupungin kaupunkikehitysryhmä, Turun ammatti-instituutti, Turun Aikuiskoulutuskeskus, Turun kristillinen opisto ja Siirtolaisuusinstituutti. Toimituksessa on voitu kattaa laajasti maahanmuuttajataustaisten koulutuspolku kotoutumiskoulutuksesta ja aikuisten perusopetuksesta valmistavien koulutusten kautta ammatilliseen koulutukseen. Hanketta on rahoittanut Euroopan sosiaalirahasto (ESR).

Kohderyhmänä ovat olleet vasta maahan tulleet eri-ikäiset maahanmuuttajat, jotka ovat saaneet pysyvän tai määräaikaisen oleskeluluvan. Toinen kohderyhmä on ollut maahanmuuttajatyössä mukana olevien organisaatioiden henkilöstö, painottuen edellä mainittujen oppilaitosten ammatillisen osaamisen ja työmuotojen kehittämiseen. Lisäksi hankkeessa on haluttu vahvistaa maahanmuuttajatyötä tekevien verkostoyhteistyötä sekä löytää uudenlaisia yhteisiä toimintatapoja.

Alueellisen toiminnan ja yhteistyön rinnalla myös kansainvälisillä yhteistyökumppaneilla on ollut aktiivinen rooli hankkeen toteutuksessa. Kansainvälisinä yhteistyökumppaneina ovat olleet järjestökenttää edustava *Norden Association in Sweden* (Tukholma, Ruotsi), kuntien kattojärjestö *SALAR – The Swedish Association of Local Authorities and Regions* (Tukholma, Ruotsi), maakunnallinen toimija *The Skåne Association of Local Authorities* (SALA) (Skåne, Ruotsi) sekä koulutus- ja oppilaitosnäkökulmaa edustava *Thomas More University College* (Geel, Belgia). Tämän lisäksi AboaNova-hanke on liittynyt osaksi muita Itämeren alueen ja laajemmin EU-alueen

yhteistyöverkostoja, kuten *Union of the Baltic Cities (UBC)*, *European Forum on Integration of Migrants and Refugees at the Baltic Sea Region* ja *School to Work* -verkostot. Kansainvälisen yhteistyön tavoitteena on ollut eri osapuolten välinen oppiminen sekä käytännönläheinen kehittämistyö.

Siirtolaisuusinstituutti on toteuttanut AboaNova-hankkeeseen sisältyneet tutkimus- ja arviointiosuudet. Nämä on tehty kolmessa eri vaiheessa hankkeen aikana. Tutkimusta ja arviointia on ohjannut Siirtolaisuusinstituutin tutkimusjohtaja Elli Heikkilä. Ensimmäisessä osuudessa hankkeen alkuvaiheessa on koottu yleistä taustatietoa kehittämisosioiden toteutusta varten. Toisessa osuudessa hankkeen keskivaiheilla on arvioitu kehittämisosioiden toteutusta sekä mahdollisia ongelmakohtia. Näiden kahden tutkimusosuuden tekijä on ollut YTM Mervi Matswetu.

Tutkimus- ja arviointiosuuden kolmannessa osuudessa AboaNova-hanketta on tarkasteltu kokonaisuutena sekä arvioitu sen vaikuttavuutta eri näkökulmista. Tämän tutkimusosuuden sekä loppuraportin tekijä on ollut YTM Sari Vanhanen. Loppuraportin pohjalta on tehty käsillä oleva englanninkielinen tiivistelmä, jossa kuvaillaan hankkeen toteutusta ja tuotoksia kansainvälisille yhteistyötahoille. Loppuraportissa kuvaillaan AboaNova-hankkeen taustaa ja toimintaympäristöä, eli Turun alueen työllisyystilannetta, monikielistä väestöä sekä hankkeeseen liittyneitä koulutus uudistuksia. Lisäksi kerrotaan hankkeen alueellisista ja kansainvälisistä verkostoista. Tutkimusraporttien lisäksi hankkeen pohjalta on kirjoitettu erillisiä artikkeleita sen teemaan liittyen.

Tutkimus- ja arviointiosuus pohjautuu laadulliseen tutkimukseen. Loppuraportissa käytetty *aineisto* muodostuu yksilöhaastatteluista, hankkeen toiminnan havainnoinnista ja hankkeessa työskennelleille henkilöille osoitetusta kyselystä. Lisäksi aineistona käytetään hankkeen eri työryhmissä sekä arviointi- ja kehittämispäivien yhteydessä käytyjä keskusteluja. Myös kansainvälisen verkoston seminaari- ja konferenssitapaamiset on huomioitu raportissa.

Teoreettisesti hankkeen toteutusta tarkastellaan ensinnäkin kielen, kielitaidon, kielitietoisuuden ja monikielisyyden merkityksiä. Toisena teemana käsitellään aikuisten oppimista työelämläheisenä ja työn kautta tapahtuvana oppimisena. Lisäksi sivutaan oppimiskäsityksiin ja oppimisen arviointiin liittyviä kysymyksiä.

Tuloksista ensinnäkin kieleen ja kielitietoisuuteen liittyen voidaan todeta, että hankkeessa on haettu uudenlaisia tapoja tukea kielen oppimista hyödyntämällä erilaisia pedagogisia menetelmiä ja oppimisympäristöjä. Näitä ovat olleet esimerkiksi erilaiset kielipajat, joissa ammatillinen opettaja ja suomi toisena kielenä opettaja ovat yhteisesti valmistelleet materiaaleja ja käyneet läpi kyseisen tutkinnonosan kannalta keskeistä sanastoa ja käsitteitä. Opintosisällöistä on laadittu selkokielistä materiaalia ja esimerkiksi näyttötutkintovaatimuksia on selkokielistetty, jotta näytöissä arvioitava ammatillinen osaaminen on opiskelijoille helpommin ymmärrettävää.

Myös digitalisaatiota ja oppimisanalytiikkaa hyödyntävää pedagogiikkaa on sovellettu hankkeessa. Näitä on käytetty sekä kielenoppimisen että työssäoppimisen ohjauksen tukena.

Kielitietoista opetusta on kehitetty monin tavoin. Laajimmillaan tämä on ollut keskeinen läpileikkaava periaate esimerkiksi aikuisten perusopetuksen uudessa toteutusmallissa. Kielitietoisuus on huomioitu opetusmateriaaleissa muun muassa selkokielisyytenä, tai sitä on sovellettu toiminnallisissa ja luovissa menetelmissä sekä valmistamalla kuvitettua ja puhuttua materiaalia kirjoitetun tueksi. Myös opiskelijoiden monet äidinkielet, koulutustaustat ja kielenoppimistavat on huomioitu.

Tosin samalla todetaan, että kielitietoisuutta ei ole joko lainkaan tai edes riittävästi huomioitu eri aineiden oppimateriaaleissa tai varsinkaan arvioinnissa. Kielitietoisuuden tuki ammatillisten opintojen alkuvaiheessa on nähty hyvänä, mutta opintojen jatkuessa osaamisalavaiheessa tukea ei enää ole, vaikka sille olisi tarvetta.

Työelämäläheisyyttä ja opiskelijoiden työelämätaitoja on edistetty muun muassa mentoroinnin sekä työnhakuun ja oman osaamisen tai elämäntarinan kuvaukseen liittyvien erilaisten menetelmien kautta. Työssäoppimisen ohjausprosessia on kehitetty sen eri vaiheissa. Lisäksi työnantajien kanssa on selkeytetty erilaisten työelämäjaksojen tavoitteita. Myös kolmannen sektorin toimintaa on tuotu aktiivisesti esiin yhtenä osallisuuden ja myös työllistymisen väylänä. Vastaavasti ongelmakohtina työelämäläheisyyden edistämisessä on nähty työpaikkojen erilaisuus esimerkiksi ohjauksen ja työtehtävien kannalta. Lisäksi todettiin, että työnantajille pitäisi välittää enemmän tietoa maahan muuttaneiden työharjoitteluista ja työelämään tutustumisjaksoista sekä näihin liittyvistä odotuksista ja velvollisuuksista.

Alueellisen yhteistyön nähdään laajentuneen ja myös esimerkiksi kolmannen sektorin toimijaverkosto on tullut aiempaa tutummaksi. Kansainvälinen verkostoyhteistyö on koettu antoisana siinä mukana olleen opetushenkilöstön oman työn kannalta. Opintovierailujen, tapaamisten ja kansainvälisten seminaarien kautta on saatu ideoita, joita on sovellettu opetukseen ja myös viety osaksi opetussuunnitelmia.

Opetus- ja ohjaushenkilöstön oman työn kehittämisen kannalta hankkeeseen osallistumisen motiivina mainitaan paitsi kiinnostus oman työn ja opetuksen kehittämiseen, myös oman pitkäaikaisen kokemuksen jakaminen, yritystoimintaan perehtyminen sekä kielitietoisuuden lisääminen koulutukseen uusien menetelmien kehittämisen kautta. Hanketoiminnassa on lisäksi mahdollista kokeilla käytännössä sellaisia ideoita, joita muutoin on vaikeampi toteuttaa.

Johtopäätöksinä todetaan, että kielen oppimisen ja ohjauksen eri muotojen sekä kielitietoisuuden edistämiseksi AboNova-hankkeessa on tehty laaja-alaista ja arjenläheistä kehittämistyötä. Samalla on tuotu esiin pohdinta siitä, mikä on riittävää kielitaitoa ja miten eri koulutustaustoista tulevia aikuisopiskelijoita voidaan motivoida itsenäiseen oppimiseen. Kehittämistä tarvitaan edelleen selkokielistämisessä ja kielitietoisuuden toteutuksessa laajemmin sekä oppilaitoksissa että myös yhteistyössä työelämäedustajien kanssa. Lisäksi suomi toisena kielenä oppimisen ja ammatillisten opintojen yhteensovittamisessa nähdään kehittämistarpeita eri aineissa ja ammatillisen koulutuksen tutkinnonosissa.

Työelämäläheisyyden edistäminen näkyy vahvasti AboaNova-hankkeen toteutuksessa. Tähän liittyen on tuotu esiin kysymys siitä, millä tavoin esimerkiksi aikuisten perusopetuksen työelämäläheisyyttä voidaan käytännössä toteuttaa tilanteessa, jossa aikuisoppijat itse valitsevat mieluummin luokkahuoneen muiden oppimisympäristöjen sijaan. Voidaankin pohtia, millä tavoin erilaisista taustoista ja erilaisin oppimiskäsityksin koulutuksiin osallistuvia opiskelijoita tulisi rohkaista työssä tapahtuvaan kielen ja työelämätaitojen oppimiseen yhtenä osana koulutusta. Myös työnantajien kanssa tehtävää yhteistyötä halutaan kehittää edelleen muun muassa työssä tapahtuvan oppimisen ja sille asetettujen tavoitteiden selkeyttämiseksi.

Yleisenä huomiona voidaan todeta, että hankkeessa mukana olleet opetus- ja ohjausalan ammattilaiset ansaitsevat nykyistä enemmän resursointia, tukea ja arvostusta tekemälleen työlle. Heidän rooliinsa latautuu erilaisia odotuksia ja vaatimuksia niin yhteiskunnan, työelämän kuin myös maahanmuuttajataustaisten opiskelijoiden taholta. Se, mikä tekee työstä erityisen haastavaa, on eri vaatimusten ja odotusten ristipaine, jota ammattilaiset ratkovat tilannekohtaisesti parhaan ymmärryksensä ja ammatillisen eettisyytensä pohjalta. Kyse on myös maahanmuuttajataustaisten opiskelijoiden erilaisten tulevaisuudentoiveiden kohtaamisesta ohjaustyössä, jossa yhdistyvät sekä rohkaisu että realismi oppimisen tavoitteiden asettamisessa ja saavuttamisessa.

Työelämäläheisen oppimisen tavoitteet nojautuvat ajatukseen siitä, että opetuksen ja oppimisen tavoitteet vastaavat työelämässä vaadittavaa ammatillista osaamista. AboaNova-hankkeen toteutuksessa ongelmallisena on koettu esimerkiksi oppimiskäsitysten ja erilaisten odotusten väliset erot sekä toisaalta oppimisvalmiuksiin, itsenäiseen vastuunottoon tai opiskelumotivaatioon liittyvät haasteet. Yhtä lailla on todettu, että kaikki kokeilut eivät aina onnistu tai toimi. Vastaavasti on nähty, että opetus- ja ohjaustyön arjessa myös pienet asiat ovat tärkeitä.

Onkin syytä keskustella siitä, kenen oppimisesta lopulta on kyse: hiljattain maahan muuttaneiden opiskelijoiden oppimisesta, opetus- ja ohjaushenkilöstön ammatillisesta kehittämisestä vai näiden lisäksi myös koulutusorganisaatioiden, työnantajien ja työyhteisöjen sekä alueen eri toimijoiden keskinäisen ymmärryksen ja asenteiden muutoksesta? Uuden oppimista tarvitaan monella eri tasolla.

Summary

This research report “*Whose learning are we ultimately talking about?*” examines the AboaNova – *The promotion of the integration of immigrants in the Turku region* project that was carried out between 2017 and 2020. The key goal of the project has been to develop working methods related to learning, teaching and guidance in order to speed up the transition of immigrants from language training to other training and studies, working life and entrepreneurship. This goal has been promoted by developing new, working-life-oriented methods of implementing language training as well as models for providing guidance and counselling or other specific support for learners.

The AboaNova project was carried out in six work packages:

1. Developing language training, digital guidance and other support for learners
2. Advancing and speeding up the transition to working life and training
3. Promoting entrepreneurship
4. Promoting network cooperation and support services
5. Research and evaluation
6. International cooperation

The productisation and dissemination of the working methods developed in the project is a joint theme that cuts across all work packages. The outputs of the project have been described and compiled on a public website (www.koulutustakuu.fi/aboanova) for later use and further development.

The project has been coordinated by the City of Turku Education Division. Other participating organizations have been the City Development Group of the City of Turku, Turku Vocational Institute, Adult Education Centre Turku, Turku Christian Institute and the Migration Institute of Finland. The implementation has covered the education path of people with an immigrant background, extending from integration training and adult basic education via preparatory education to vocational education. The project has been funded by the European Social Fund (ESF).

The primary target group of the AboaNova project consists of newly arrived immigrants of various ages with a permanent or temporary residence permit. The secondary target group comprises the personnel of organisations that work with immigrants, focusing on the development of the professional competences and working methods of the aforementioned educational institutions. The project has also sought to strengthen

network cooperation among those who work with immigrants to find good practices and shared approaches.

In addition to regional activity and cooperation, international partners have also played an important and active role in the project's implementation. These include *the Norden Association in Sweden* (Stockholm, Sweden) representing the NGO sector, *SALAR – The Swedish Association of Local Authorities and Regions* (Stockholm, Sweden), an umbrella organisation of local authorities, the regionally operating *Skåne Association of Local Authorities* (SALA) (Skåne, Sweden), and *Thomas More University College* (Geel, Belgium), which represents the perspective of educational institutions. The AboaNova project has also joined other cooperation networks in the Baltic Sea region and elsewhere in the EU, including *the Union of the Baltic Cities* (UBC), *the European Forum on Integration of Migrants and Refugees in the Baltic Sea Region* and *School to Work*. The goal of this international cooperation has been to promote learning between the different actors and engaging in practical development work.

The Migration Institute of Finland implemented the research and evaluation sections included in the AboaNova project. They were carried out in three different phases of the project. The research and evaluation was supervised by Research Director Elli Heikkilä from the Migration Institute of Finland. The first section, carried out in the initial phase of the project, involved compiling general background information for the implementation of the development work packages. The second section in the middle of the project, evaluated the implementation of the development work done as well as possible problematic areas. These two research sections were carried out by researcher M.Soc.Sc. Mervi Matswetu.

The third research and evaluation section examined the AboaNova project as a whole and evaluated its effectiveness from different perspectives. This research portion was carried out by researcher M.Soc.Sc. Sari Vanhanen, who also authored the final report. This summary is based on the final report and describes the project's implementation and outputs to international partners. The final report describes the background and operating context of the AboaNova project, i.e. the employment situation and multilingual population of the Turku region as well as the changes in adult education that concerned the project. It also provides information on the project's regional and international networks. Additionally, separate articles have been written based on the project.

The research and evaluation section is based on qualitative research. *The data* used in the final report consists of individual interviews, observations of the project activities and a survey carried out for those who worked in the project. The data also includes discussions by different working groups in the project as well as the outcomes of joint evaluation and development days. Additionally, seminars and conference meetings of the international network have had the influence on the report.

On a theoretical level, the project's implementation is examined from the perspective of the significance of language, language skills, language awareness and multilingualism. Another theme is the learning at work and working-life-oriented learning of

adults. The report also briefly touches on questions related to theoretical perspectives of learning and the assessment of learning.

With regard to *the results*, it can be stated that the project has sought new ways to support language learning by utilising various pedagogical methods and learning environments. These have included e.g. language workshops where a vocational teacher and a teacher of Finnish as a second language have prepared learning materials together and reviewed the key terminology and concepts of the specific learning unit. Also plain-language course materials have been prepared, and e.g. the requirements for competence-based qualifications were rewritten in more plain language to make the requirements for professional skills assessed in competence demonstrations more understandable to students.

The project has also applied interactive digital pedagogy and learning analytics. These have been used to support both language learning and guidance for on-the-job learning.

Language awareness in teaching has been developed in many ways. It has been a key cross-cutting principle in e.g. the new implementation model for adult basic education. Language awareness has been taken into account in teaching materials in many ways, including plain language, functional and creative methods, and illustrated and spoken materials beside written materials. Additionally, the variability in the students' first languages, educational backgrounds and language learning methods have been considered.

However, it is still noted that language awareness is either not taken into account at all or taken insufficiently into account in the study materials for different subjects or assessment of learning in particular. The language awareness support provided in the first phase of vocational studies is seen necessary. However, this support no longer exists in the specialisation phase later in the studies, even though there is a need for it.

Working life orientation and the working life skills of students have been promoted through mentoring. This includes skills related to job seeking and the description of the job seekers' own life story and competences. The guidance process for on-the-job learning has been developed at its different phases. Additionally, the goals of different types of on-the-job learning periods have been clarified in cooperation with employers. Third sector activity has also been highlighted as one possible way for participation as well as employment. Correspondingly, differences between workplaces in terms of guidance and work duties, for example, have been identified as problem areas in the promotion of working life orientation. It was also noted that employers should be provided with more information on the practical training and working life introduction periods available to immigrants as well as the expectations and obligations related to them.

Regional cooperation has been expanded, and familiarity with the network of operators in especially the third sector has increased. International network cooperation has been found to be fruitful for the work of the participating teaching personnel. Study

visits, meetings and international seminars have yielded ideas and good practices that have been applied to teaching and also incorporated into curricula.

With regard to the development of the work of teaching and guidance personnel, they mention that their motives included not only their own interest in developing their work and teaching, but also the opportunity to share their own experience, learn more about entrepreneurship, and integrate language awareness into education by developing new methods. Additionally, the project has allowed participants to try out new ideas that would otherwise be difficult to implement in practice.

In conclusion, the AboaNova project has carried out extensive and everyday-life-oriented development work in order to promote various forms of language learning and guidance as well as language awareness. It has also included consideration of what constitutes sufficient language skills and how adult students with different educational backgrounds can be motivated to engage in independent personal learning. More work is still needed with regard to plain language and more extensive implementation of language awareness both in educational institutions and in cooperation with working life. Additionally, there is still need for development in various subjects as well as vocational qualification units with regard to the reconciliation of learning Finnish as a second language and vocational studies.

The promotion of working life orientation is strongly visible in the implementation of the AboaNova project. In relation to this, the question has been raised as to how working life orientation in adult basic education can be implemented if adult learners themselves prefer a classroom to other learning environments. Therefore, we can consider in what ways students with different backgrounds and experiences of learning should be encouraged to learn language and working life skills at work as part of their training. Cooperation with employers should also be developed further in order to clarify work-based learning and its goals.

As a general observation, it can be stated that the teaching and guidance professionals who have participated in the project deserve more resources, support and appreciation for their work than they currently receive. Their role is loaded with various expectations and requirements imposed on them by society, working life and students with an immigrant background. What makes this work particularly challenging is the conflicting pressure of different requirements and expectations. Professionals resolve this pressure on a case-by-case basis to the best of their understanding and based on their professional ethics. We are also talking about how to handle the various future aspirations of students with an immigrant background in guidance that combines both encouragement and realism in the setting and meeting of learning goals.

The goals of working-life-oriented learning are based on the notion that the goals for teaching and learning correspond to the professional skills required in working life. Aspects that have been found to be problematic in the implementation of the AboaNova project include the differences between notions of learning and different expectations as well as challenges related to learning capacity, responsibility taking or

study motivation. It has also been found that not all experiments always succeed or work. Correspondingly, it has been found that even little things are important in everyday teaching and guidance work.

Therefore, it is necessary to discuss whose learning we are ultimately talking about: the learning of recently arrived immigrant students, the professional development of teaching and guidance personnel or both of these things, in addition to a change in the mutual attitudes of educational organisations, employers and working communities as well as various actors in this context? New learning is required at many levels.

Esipuhe

Turun väestörakenne muuttuu vuosi vuodelta yhä monikulttuurisemmaksi, jota kuvastaa ulkomailla syntyneiden ulkomaalaistaustaisten henkilöiden, toisin sanoen niiden henkilöiden, joiden molemmat vanhemmat tai ainoa tiedossa oleva vanhempi on syntynyt ulkomailla, määrän kehitys. Vuonna 1990 ulkomaalaistaustaisia oli Turussa 2 028 henkilöä ja vuonna 2018 yli kymmenkertainen määrä eli 22 499 henkilöä. Heistä kaikkiaan 80 prosenttia oli ulkomailla syntyneitä ja Suomessa syntyneitä viidennes. Heidän kotoutumisensa Turkuun on tärkeä aluekehityksen ja aluetalouden kannalta tilanteessa, jossa työvoimalle on voimakasta kysyntää alueella. Jokainen yksilö on arvokas antamaan oman panoksensa koulutuksensa kautta työmarkkinoille.

AboaNova – Maahanmuuttajien kotoutumisen edistäminen Turun seudulla -hankkeessa, joka on toteutettu 2017–2020, keskeisenä tavoitteena on ollut kehittää erilaisia oppimiseen, opetukseen ja ohjaukseen liittyviä työskentelymuotoja, jotka nopeuttavat maahan muuttaneiden siirtymistä kielikoulutuksesta muihin koulutuksiin ja työelämään sekä yrittäjiksi. Tätä on edistetty kehittämällä uusia, entistä työelämälähtöisempiä kielikoulutuksen toteutustapoja sekä digitaalisen ohjauksen, muun ohjauksen ja tukitoiminnan malleja. Oppia on haettu myös kansainvälisten yhteistyökumppaneiden kautta.

Hanketta on rahoittanut Euroopan sosiaalirahasto, jolle haluan esittää kiitokset. Kiitän erinomaisesta yhteistyöstä hanketta koordinoivaa Turun kaupungin sivistystoimialaa ja hankkeen osatoteuttajia Turun kaupungin kaupunkikehitysryhmää, Turun ammatti-instituuttia, Turun Aikuiskoulutuskeskusta ja Turun kristillistä opistoa, samoin kuin tutkijoita Sari Vanhasta (loppuraportti) ja Mervi Matswetua (alkukartoitus ja väliraportti) tutkimus- ja arviointiosion toteuttamisesta Siirtolaisuusinstituutissa. Kiitokset osoitan myös tutkimukseen ja arviointiin osallistuneille sekä niille henkilöille ja taholle, jotka ovat edesauttaneet tutkimuksen ja arvioinnin eteenpäin viemistä. Näihin lukeutuvat AboaNova-hankkeen laajat kansainväliset yhteistyötahot, joille myös osoitan kiitokset.

Turussa 10.1.2020

Elli Heikkilä

Tutkimusjohtaja
Siirtolaisuusinstituutti

1. Johdanto

Suomessa käydään ajankohtaista keskustelua yhtäältä väestön ikääntymisestä ja huoltosuhteen haasteista, toisaalta eri alojen lisääntyvästä työvoimantarpeesta. Yhtenä ratkaisuna näihin kysymyksiin halutaan nopeuttaa maahan muuttaneiden työllistymistä sekä edistää työperäistä maahanmuuttoa. Myös pääministeri Sanna Marinin hallitusohjelman yhtenä tavoitteena mainitaan, että ”otetaan käyttöön kotouttamistyön malli, jolla tuetaan maahanmuuttajien työllistymistä ja mukaanpääsyä suomalaiseen yhteiskuntaan”. Lisäksi hallitusohjelma pyrkii edistämään myönteistä ja aktiivista kotoutumista vahvistamalla kielitaitoa ja ammatillisia valmiuksia, nopeuttamalla työllistymistä sekä edistämällä yhteiskuntatuntemusta ja osallisuutta (Valtioneuvosto 2019).

Kotoutumislain pohjalta kotoutumisprosessia tuetaan ja kotouttamista kehitetään eri toimijoiden yhteistyönä (Laki kotoutumisen edistämisestä 2010, § 31). Kotoutuminen sekä maahan muuttaneiden kouluttautuminen ja työllistyminen liittyvät tiiviisti kielenoppimisen, opetuksen ja ohjauksen sekä työelämäläheisen oppimisen kysymyksiin. Mutta miten oppimista nopeutetaan tai työllistymistä edistetään? Entä mitkä tekijät vaikuttavat siihen, millä tavoin eri-ikäiset, elämänhistorialtaan ja koulutus- ja työkokemustaltaan erilaiset Suomeen muuttaneet miehet ja naiset löytävät paikkansa suomalaisilta työmarkkinoilta - ilman, että samalla luodaan työelämän etnistä eriarvoisuutta nopeasti muuttuvassa tilanteessa (Wrede 2010, 8)? Lisäksi on syytä olla tietoinen siitä, että hyvää tarkoittavat kotoutumistoimenpiteet saattavat myös marginalisoida ja syrjäyttää maahanmuuttaneita sen sijaan, että ne tukisivat kotoutumista (Kurki 2019).

Koulutuksen, opetuksen ja ohjauksen ammattilaiset työskentelevät monien odotusten ristipaineessa, jossa tasapainoillaan eri kulttuuritaustaisten oppijoiden lähtökohden sekä laajemmin yhteiskunnan ja työelämän vaatimusten keskellä (Hagelund 2010). Kyse on yhdenvertaisten mahdollisuuksien rakentamisesta sekä samalla kriittisestä tarkastelusta sen suhteen, millaista osaamista ja kielitaitoa vaaditaan eri työtehtävissä ja työyhteisöissä (mm. Kärkkäinen 2017; Pöyhönen ym. 2019; Vartiainen & Wrede 2019).

Näihin muuttuvan yhteiskunnan ja työelämän kysymyksiin on haluttu vastata vuosina 2017–2020 toteutetussa *AboaNova – Maahanmuuttajien kotoutumisen edistäminen Turun seudulla* -hankkeessa. Hankkeen keskeinen tavoite on ollut kehittää erilaisia oppimiseen, opetukseen ja ohjaukseen liittyviä työskentelymuotoja, jotka nopeuttavat maahan muuttaneiden siirtymistä kielikoulutuksesta muihin koulutuksiin ja työelämään sekä yrittäjiksi. Tätä on edistetty kehittämällä uusia, entistä työelämälähtöisempiä kielikoulutuksen toteutustapoja sekä digitaalisen ohjauksen, muun ohjauksen ja tukitoiminnan malleja.

AboaNova-hankkeen toteutus on ryhmitelty edellä mainittujen tavoitteiden pohjalta kuuteen kehittämisosioon tai osa-alueeseen, joita ovat olleet: 1) kielikoulutusten, digitaalisen ohjauksen ja muun tuen kehittäminen, 2) työelämään ja koulutukseen siirtymisen nopeuttaminen, 3) yrittäjyyden edistäminen, 4) verkostoyhteistyön ja erilaisten tukipalvelujen edistäminen, 5) tutkimus ja arviointi sekä 6) kansainvälinen yhteistyö. Näiden lisäksi poikkileikkaavana osuutena hankkeessa on ollut siinä kehitettyjen eri työmuotojen tuotteistaminen ja levittäminen. Hankkeen eri tuotteet on kuvailtu ja koottu yleiselle verkkosivustolle (www.koulutustakuu.fi/abonova) myöhempää käyttöä ja edelleen kehittämistä varten.

AboaNova-hanketta on koordinoanut Turun kaupungin sivistystoimiala ja sen osatoteuttajina ovat olleet Turun kaupungin kaupunkikehitysryhmä, Turun ammatti-instituutti, Turun Aikuiskoulutuskeskus, Turun kristillinen opisto ja Siirtolaisuusinstituutti. Hankkeen rahoitus on ollut osa Euroopan sosiaalirahaston (ESR) kansainvälistä osiota.

Kohderyhmänä ovat olleet vasta maahan tulleet eri-ikäiset maahanmuuttajat, jotka ovat saaneet pysyvän tai määräaikaisen oleskeluluvan. Toinen kohderyhmä on ollut maahanmuuttajatyössä mukana olevien organisaatioiden henkilöstö, painottuen edellä mainittujen oppilaitosten ammatillisen osaamisen ja työmuotojen kehittämiseen. Lisäksi hankkeessa on haluttu vahvistaa maahanmuuttajatyötä tekevien verkostoyhteistyötä sekä löytää uudenlaisia yhteisiä toimintatapoja. Hankkeen toteutuksessa on voitu kattaa laajasti maahanmuuttajataustaisten koulutuspolku kotoutumiskoulutuksesta ja aikuisten perusopetuksesta valmistavien koulutusten kautta ammatilliseen koulutukseen.

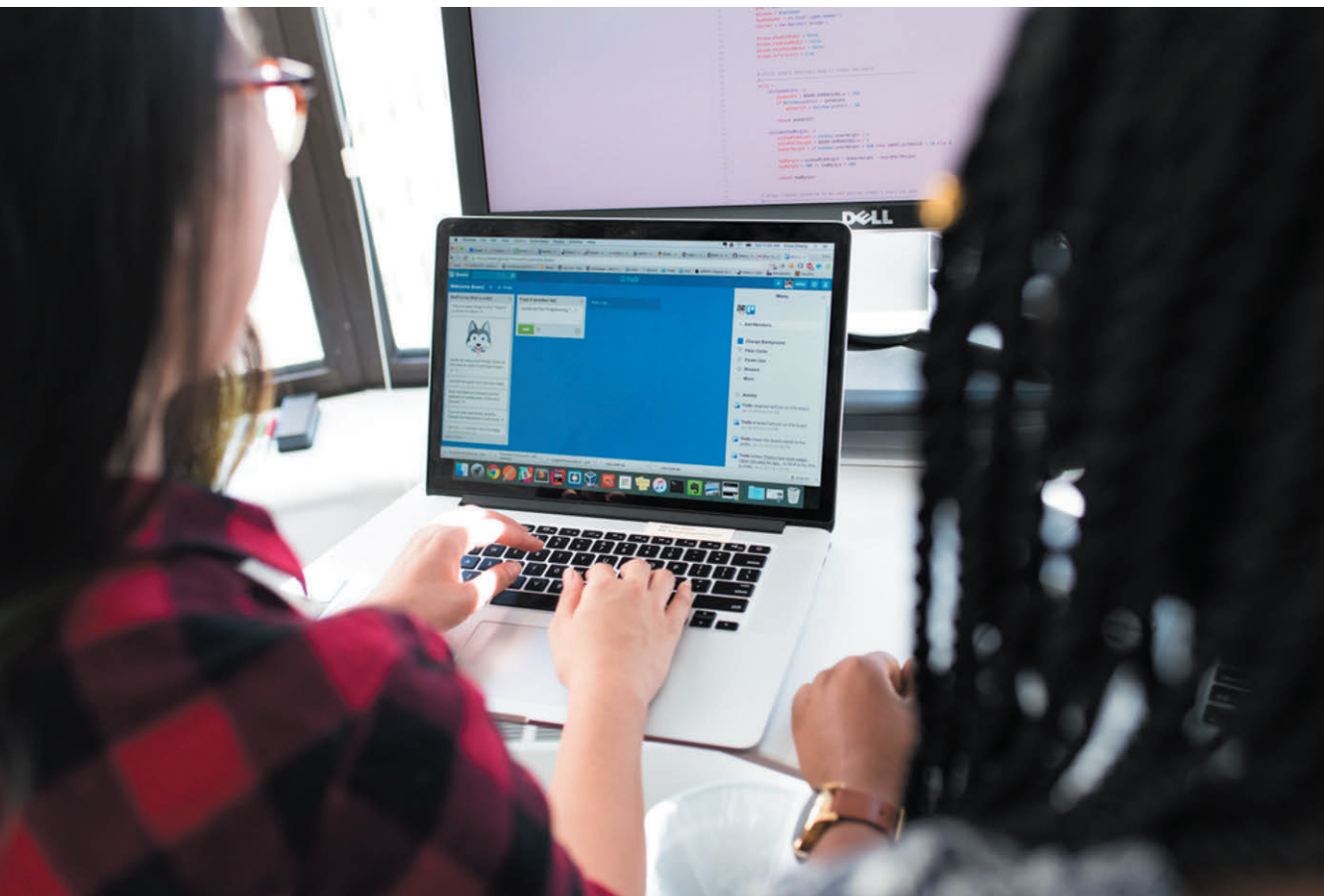
Alueellisen toiminnan ja yhteistyön rinnalla myös kansainvälisillä yhteistyökumppaneilla on ollut aktiivinen rooli hankkeen toteutuksessa. Kansainvälisinä yhteistyökumppaneina ovat olleet järjestökenttää edustava *Norden Association in Sweden* (Tukholma, Ruotsi), kuntien kattojärjestö *SALAR – The Swedish Association of Local Authorities and Regions* (Tukholma, Ruotsi), maakunnallinen toimija *The Skåne Association of Local Authorities* (SALA) (Skåne, Ruotsi) sekä koulutus- ja oppilaitosnäkökulmaa edustava *Thomas More University College* (Geel, Belgia). Tämän lisäksi AboaNova-hanke on liittynyt osaksi muita Itämeren alueen ja laajemmin EU-alueen yhteistyöverkostoja, kuten *Union of the Baltic Cities* (UBC), *European Forum on Integration of Migrants and Refugees at the Baltic Sea Region* ja *School to Work* -verkostot. Kansainvälisen yhteistyön tavoitteena on ollut eri osapuolten välinen oppiminen sekä käytännönläheinen kehittämistyö.

Siirtolaisuusinstituutti on toteuttanut AboaNova-hankkeeseen sisältyneet tutkimus- ja arviointiosuudet. Nämä on tehty kolmessa eri vaiheessa hankkeen aikana. Tutkimusta on ohjannut Siirtolaisuusinstituutin tutkimusjohtaja Elli Heikkilä. Ensimmäisessä osuudessa hankkeen alkuvaiheessa on koottu yleistä taustatietoa kehittämisosioiden toteutusta varten. Toisessa osuudessa hankkeen keskivaiheilla on arvioitu kehittämisosioiden toteutusta sekä mahdollisia ongelmakohtia. Näiden kahden tutkimusosuuden tekijä on ollut YTM Mervi Matswetu.

Tutkimus- ja arviointiosuuden kolmannessa osuudessa AboaNova-hanketta tarkastellaan kokonaisuutena sekä arvioidaan sen vaikuttavuutta eri näkökulmista. Tämän

tutkimusosuuden sekä loppuraportin tekijä on ollut YTM Sari Vanhanen. Loppuraportin pohjalta julkaistaan myös erillinen englanninkielinen tiivistelmä, jossa kuvaillaan hankkeen toteutusta ja tuotoksia kansainvälisille yhteistyötahoille. Lisäksi hankkeen pohjalta on kirjoitettu erillisiä artikkeleita sen teemaan liittyen.

Tämän raportin aluksi luvussa kaksi kuvaillaan AboaNova-hankkeen taustaa ja toimintaympäristöä, eli Turun alueen työllisyystilannetta, monikielistä väestöä sekä hankkeeseen liittyneitä koulutusuudistuksia. Tämä antaa lukijalle käsityksen siitä, missä yhteiskunnallisessa kontekstissa AboaNova-hanke on toiminut. Lisäksi kerrotaan hankkeen alueellisista ja kansainvälisistä verkostoista. Luvussa kolme esitellään tämän tutkimus- ja arviointiosuuden toteutus ja aineisto. Luvussa neljä käsitellään teoreettiset tulokulmat, joiden pohjalta hankkeen toteutusta ja tuloksia tarkastellaan luvussa viisi. Lopuksi luvussa kuusi kootaan tutkimus- ja arviointiosuuden johtopäätökset sekä käydään keskustelua hankkeen kokonaisuudesta ja sen pohjalta syntyneistä huomioista.

2. Hankkeen toimintaympäristö ja verkostot

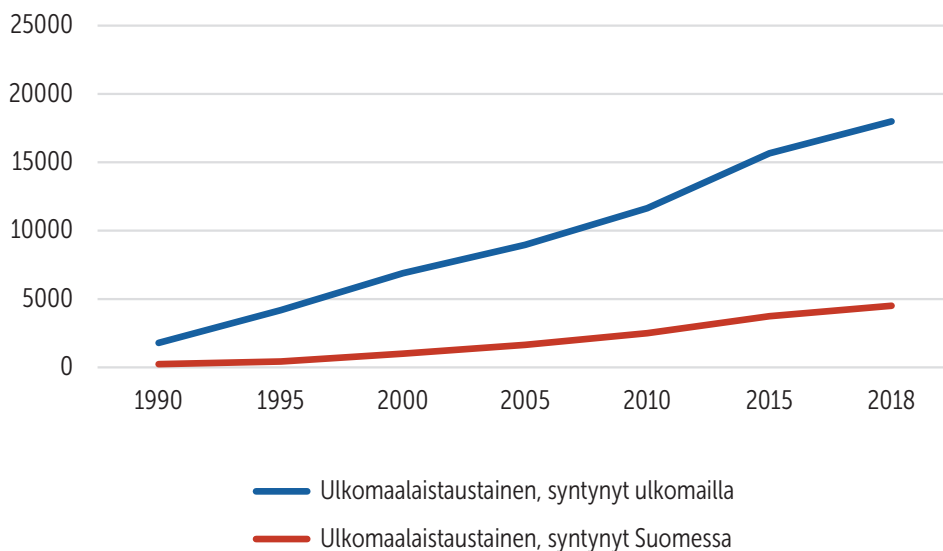
Turun talousalue on viime vuosina ollut positiivisen rakennemuutoksen aluetta. Yhtä lailla korkeasti koulutetun kuin myös suorittavan tason työvoimantarve on noussut lähinnä telakkateollisuuden ja autonrakennusteollisuuden myönteisen tilanteen vuoksi heijastuen myös alihankintayrityksiin sekä laajemmin alueen väestön muuhun palvelutarpeeseen. Tilanne on luonut uudenlaisia paineita osaavan työvoiman rekrytoimiseksi alueella. On ajateltu, että työvoimatarve vaikuttaa myös maahan muuttaneiden työllisyyden edistämiseen, mikä puolestaan on edellyttänyt kielikoulutuksesta muuhun koulutukseen ja työelämään siirtymisen sujuvoittamista sekä yksilökohtaisten opinto- ja työllisyyspolkujen ohjaamisen vahvistamista.

Yksi AboaNova-hankkeen taustalla vaikuttanut yhteiskunnallinen muutostilanne oli Suomeen sekä myös Turun talousalueelle saapuneiden turvapaikanhakijoiden poikkeuksellisen suuri määrä vuosina 2015 ja 2016. Tämä on ollut esillä hankkeen alussa sekä myös kansainvälisten verkostokumppaneiden toiminnassa.

Seuraavassa taustoitetaan hankkeen toimintaympäristöä Turussa. Tätä kuvaillaan ensinnäkin muuttoliikkeen, eli maahanmuuton ja maan sisäisen muuton suhteen, ja tarkastelemalla työllisyyttä aloittain maahanmuuton ja vieraskielisyyden perusteella. Sen jälkeen kuvaillaan eri toimijoiden välistä yhteistyötä painottaneen AboaNova-hankkeen alueellisia verkostoja.

Väestörakenteesta ja työllisyydestä Turussa

Oheisessa Tilastokeskuksen aineistoon perustuvassa kuvassa nähdään ulkomaalais-taustaisten henkilöiden lukumäärä Turussa vuosina 1990–2018 (Kuvio 1). Kuviossa näkyvät sekä ulkomailla syntyneet että Suomessa syntyneet ulkomaalaistaustaiset henkilöt, eli ne henkilöt, joiden molemmat vanhemmat tai ainoa tiedossa oleva vanhempi on syntynyt ulkomailla. Kuten kuvioista voidaan nähdä, on lukumäärä kasvanut huomattavasti: vuoden 1990 ulkomaalaistaustaisia Turussa oli yhteensä 2 028 henkilöä ja vuonna 2018 tämä lukumäärä oli 22 499 henkilöä. Heistä kaikkiaan 17 992 henkilöä oli ulkomailla syntyneitä ja Suomessa syntyneitä oli 4 507 henkilöä.

Kuvio 1. Ulkomaalaistaustaisten henkilöiden lukumäärä Turussa vuosina 1990–2018 (Aineisto: Tilastokeskus)

Seuraava taulukko kuvaa muuttovirtoja Turkuun maahanmuuton ja maan sisäisen muuton osalta sekä maahanmuuttoa Varsinais-Suomeen vuonna 2018 (Taulukko 1). Tässä taulukossa on laskettu mukaan vain muunkieliset, eli ei suomen- tai ruotsinkielisiä henkilöitä. Taulukosta voi nähdä ensinnäkin sen, että vuonna 2018 Varsinais-Suomen maahanmuutosta (yhteensä 1 826 henkilöä) yli puolet suuntautuu Turkuun (yhteensä 1 094 henkilöä). Yli puolet maahanmuuttajista Varsinais-Suomeen ja Turkuun on iältään 15–34 -vuotiaita henkilöitä. Sama ikäluokka on suurin myös maan sisäisessä muutossa (62,2 %).

Taulukko 1. Muunkielisten henkilöiden maahanmuutto Varsinais-Suomeen ja Turkuun sekä maan sisäinen muutto Turkuun vuonna 2018. (Aineisto: Tilastokeskus)

Ikä	Maahanmuutto				Maan sisäinen muutto	
	Varsinais-Suomi		Turku		Turku	
	lkm.	%	lkm.	%	lkm.	%
0–14	344	18,8	190	17,4	156	12,4
15–24	321	17,6	209	19,1	343	27,4
25–34	663	36,3	399	36,5	436	34,8
35–44	284	15,6	181	16,5	204	16,3
45–54	154	8,4	84	7,7	72	5,7
55–64	50	2,7	26	2,4	31	2,5
65+	10	0,6	5	0,5	11	0,9
Yhteensä	1 826	100	1 094	100	1 253	100

Taulukossa 2 on eritelty ulkomailta muuttaneiden lukumäärät pääasiallisen toiminnan mukaan Varsinais-Suomessa ja Turussa vuonna 2017. Luvuissa ovat mukana kaikki maahanmuuttajat. Turun osalta työllisten osuus on ollut 34,5 prosenttia ja vastaavasti työttömien 11,7 prosenttia. Opiskelijoiden osuus on ollut 16,4 prosenttia. Muuttajissa on ollut lapsiperheitä, sillä lasten osuus on ollut alle viidennes. Eläkeläisiä muuttajissa on ollut vähän.

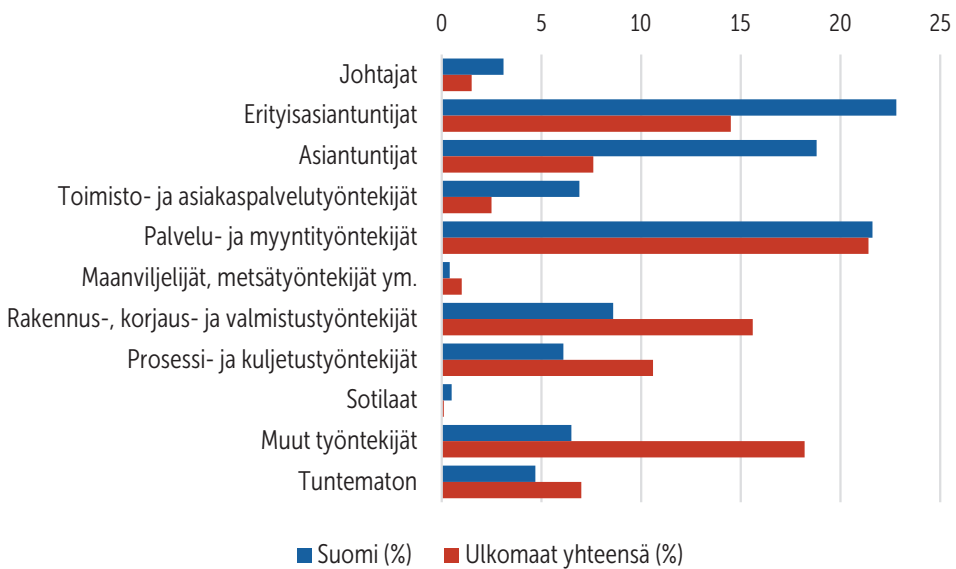
Taulukko 2. Turkuun ja Varsinais-Suomeen ulkomailta muuttaneet henkilöt pääasiallisen toiminnan mukaan vuonna 2017. (Aineisto: Tilastokeskus)

Maahanmuuttajat pääasiallisen toiminnan mukaan 2017				
	Varsinais-Suomi		Turku	
	lkm.	%	lkm.	%
Työlliset	826	33,6	509	34,5
Työttömät	280	11,4	173	11,7
0–14 vuotiaat	427	17,4	250	16,9
Opiskelijat	366	14,9	243	16,4
Varusmiehet	1	0,0		
Eläkeläiset	61	2,5	25	1,7
Muut työvoiman ulkop.	496	20,2	278	18,8
Yhteensä	2 457	100	1 478	100

Kuviossa 2 nähdään työllisten suomalais- ja ulkomaalaistaustaisten ammattiluokitus. Erot näkyvät selvästi ylimpien ammattiluokkien kohdalla siten, että suomalaisten osuus on selvästi suurempi. Sen sijaan palvelu- ja myyntityöntekijöiden osalta osuudet ovat liki yhtä suuret. Ulkomaalaistaustaisten selkeästi suurempi osuus näkyy rakennus-, korjaus- ja valmistustyöntekijöiden, prosessi- ja kuljetustyöntekijöiden sekä muut työntekijät kohdalla. Viimeksi mainittuun sisältyvät esimerkiksi siivous- ja puhdistusalan työntekijät sekä teollisuuden ja rakentamisen avustavat työntekijät. Prosentuaalisesti tarkasteltuna työllisten ulkomaalaistaustaisten osuus on suurin palvelu- ja myyntityöntekijöissä (21,4 %) ja sen jälkeen muiden työntekijöiden osalta (18,2 %). Rakennus-, korjaus- ja valmistustyöntekijöiden osuus on 15,6 prosenttia, ja kiinnostavaa kyllä, liki yhtä suuri osuus, eli 14,5 prosenttia, sijoittuu erityisasiantuntijoiden luokitukseen. Turussa on siten laajasti työllisiä ulkomaalaistaustaisia eri ammattikunnissa.

AboaNovan verkostoyhteistyö

AboaNova-hankkeessa on tehnyt läheistä yhteistyötä Turun kaupungin maahanmuuttajapalveluiden kanssa. Kaupungin konsernihallinnon maahanmuuttajakoordinaattori

Kuvio 2. Työllisten suomalais- ja ulkomaalaistaustaisten ammattiluokitus Turussa vuonna 2017. (Aineisto: Tilastokeskus)

on ollut tiiviisti mukana hankkeen toteutusta arvioivassa ja suuntaavassa työryhmätyöskentelyssä.

Paikallisista yhteistyöverkostoista AboaNova-hankkeen toteutuksen kannalta tärkein on ollut alueen *maahanmuuttajakouluttajien verkosto* sekä tämän tapaamiset, joita pidetään säännöllisesti kahdesta kolmeen kertaa vuodessa. Verkoston merkitys on ollut tärkeä erityisesti alueellisen koulutuspolkukuvauksen kokoamisessa ja päivittämisessä. Ohjauksen ja neuvonnan tueksi kootussa kuvauksessa esitellään eri koulutusvaihtoehdot Turun alueella sekä minimikielitaitovaatimukset kyseisiin koulutuksiin (Vieraskielisten koulutusmahdollisuudet Turun seudulla 2019).

Turussa toimii laaja-alainen *kotouttamis- ja maahanmuuttotyön toimijaverkosto* (MONIKU), jossa on aktiivisesti mukana sekä julkisen sektorin, eli kaupungin, TE-työvoimapalveluiden ja eri oppilaitosten, että myös kolmannen sektorin edustajia. Luonteeltaan verkoston toiminta on jatkuvaa, toki muuttuen aina meneillään olevien projektien ja kehittämishankkeiden sekä ajankohtaisten aiheiden pohjalta. Viime vuosina verkoston kokoonkutsujana on ollut Kotona Suomessa -hankkeen aluekoordinaattori. Verkosto toimii paitsi keskustelufoorumina, myös tärkeänä ajankohtaisen tiedon ja kehittämistarpeiden välittäjänä eri toimijoiden kesken.

Tämän verkoston lisäksi Turussa toimii ammattialakohtaisia tai teemapohjaisia työryhmiä ja verkostoja liittyen kaksisuuntaisen kotoutumisen ja hyvien väestösuhteiden edistämiseen. Lisäksi Turun kaupungilla on tiivis yhteistyö elinkeinoelämän ja työelämän edustajien sekä alueen korkeakoulujen kanssa. Tämä liittyy esimerkiksi

kansainvälisten osaajien ja tutkinto-opiskelijoiden työllistymismahdollisuuksiin sekä erilaisten työvoimatarpeiden ja yhtä lailla palvelutarpeiden kokoamiseen (Turun kaupungin kotouttamisohjelma 2018–2021).

AboaNova-hankkeessa on tehty yhteistyötä useiden eri toimijoiden, erityisesti maahan muuttaneiden ohjauksen, työllistymisen ja yrittäjyyden parissa toimivien kehittämishankkeiden kanssa. Näitä ovat olleet esimerkiksi *Töissä täällä* -hankekokonaisuus, eli Nuotta, Baana, Starttivoimaa, Vertaista vailla ja Työllistymisen polku -hankkeet sekä maahan muuttaneiden yrittäjyyden edistämiseen paneutuva Tempo-hanke. Muita keskeisiä yhteistyötahoja ovat olleet Varsinais-Suomen työ- ja elinkeinotoimisto, eri oppilaitokset ja yritykset.

Maaliskuussa 2019 Turussa aloitti toimintansa *Maahanmuuttajien Osaamispiste*, joka on osaltaan laajentanut omakielisten ohjauspalveluiden tarjontaa maahan muuttaneille. Osaamispisteen toiminta eri muodoissaan on liittynyt myös osaksi AboaNova-hanketta esimerkiksi suomi toisena kielenä opetuksen osalta. Osaamispiste on osa valtakunnallista Maahanmuuttajien osaamiskeskus -hankkeen toimintaa, jossa tavoitteena on paitsi käynnistää maahanmuuttajille suunnattujen palveluiden tarjonta, myös jatkaa toimintaa kehittämisvaiheen jälkeen. Turun kaupungin rahoituksen lisäksi Maahanmuuttajien osaamiskeskus -hanketta rahoittavat työ- ja elinkeino- sekä opetus- ja kulttuuriministeriö.

Koulutusuudistukset hankkeen taustalla

AboaNova-hankkeen toteutuksessa on vaikuttanut kaksi aikuiskoulutuksen uudistusta, jotka ovat osuneet hankkeen kanssa samaan ajankohtaan. Ensinnäkin ammatillisen koulutuksen reformi on merkinnyt opetuksen ja ohjauksen muutosta, jolla pyritään yhä tiiviimpään yhteistyöhön työelämän kanssa. Ammatillisen koulutuksen reformin uudistukset astuivat voimaan ammatillisen perustutkintokoulutuksen osalta vuoden 2018 alussa ja ammatti- ja erikoisammattitutkinnoissa uudistukset ovat astuneet voimaan porrastetusti vuoden 2019 alkuun mennessä. Reformin tavoite on kehittää ammatillisen koulutuksen osaamisperusteisuutta ja lisätä yksilöllisiä opintopolkuja sekä työpaikalla tapahtuvaa oppimista. Uudistukset ovat koskeneet ammatillisen koulutuksen ohjausta ja rahoitusta sekä koulutuksen järjestämistä ja tutkintoja. Kyseinen muutos on vaikuttanut kokonaisvaltaisesti ammatillisen koulutuksen opetukseen ja ohjaukseen, jossa tulee yhä vahvemmin tiivistää koulutuksen ja työelämän välistä yhteistyötä sekä laajentaa oppijälähtöisiä mahdollisuuksia, joiden pohjalta voi osoittaa oman ammatillinen osaamisensa. Tämä on vaikuttanut myös maahanmuuttajataustaisten, erikielisten opiskelijoiden opiskeluun ja oppimisen ohjaukseen. Oppijälähtöinen, opiskelijan itsenäiseen työskentelyyn perustuva oppimiskäsitys luo samalla uudenlaisia pedagogisia tarpeita kieli- ja kulttuuritaustaltaan sekä koulutuksellisilta

lähtökohdiltaan erilaisten aikuisopiskelijoiden opetukseen, oppimateriaaleihin ja ohjaukseen (ks. myös Opetus- ja kulttuuriministeriö 2019).

On todettu, että ammatillisella aikuiskoulutuksella on keskeinen merkitys maahan muuttaneiden kotouttamisessa ja työllistymisen edistämisessä. Vaikka koulutuksessa opiskelevien ja koulutukseen pyrkivien profiili on monimuotoistunut, sitä ei välttämättä ole tarpeeksi huomioitu koulutuksen järjestämisessä, opetuksessa ja resursoinnissa (Melo 2016, 6). Opettajuuden ja opetusmenetelmien kehittäminen nähdään tärkeänä keinona vastata monimuotoistuneen opiskelijakunnan tuomiin haasteisiin. Tämän taustalla tarvitaan toimivia rakenteita ja johtajuutta. Lisäksi eri koulutusalojen opettajien olisi tärkeää ymmärtää, että suomi toisena kielenä -tukea tarvitsevan opiskelijan osaaminen ja oppiminen eivät ole kiinni ainoastaan kielitaidosta. Myös alakohtaiset erot ovat suuria: toisilla aloilla kielitaidolla on suurempi merkitys kuin toisilla. Joka tapauksessa erilaisia luovia ratkaisuja siihen, miten puutteellisen kielitaidon aiheuttamia ongelmakohtia opiskelussa voitaisiin ratkaista, tulisi kehittää edelleen (emt., 19).

Koska ammatillisen koulutuksen reformin myötä yhä suurempi osa ammatin oppimisesta siirtyy työpaikalle, kielitietoisuutta ja siihen liittyvää uutta ammattitaitoa tarvitaan niin ammatillisten opettajien kuin työpaikkaohjaajienkin arkeen (Arola & Seppä 2019). Ammatillisen opettajan tulisi osata paitsi antaa kielitietoista ohjausta, myös tukea kyseisellä ammattialalla vaadittavan kielitaidon kehittymistä. Valmius kielitietoiseen ohjaukseen liittyy myös opintojen henkilökohtaistamiseen sekä jo hakeutumisvaiheessa tapahtuvaan kielitaidon arviointiin. Ammatillisen reformin myötä työpaikkojen merkitys oppimisympäristöinä on korostunut, minkä vuoksi ammatillinen opettaja valmentaa myös työpaikkaohjaajia kielitietoisuuteen silloin, kun oppijana on maahanmuuttajataustainen henkilö. Työpaikoilla tarvitaan valmiutta kielitietoiseen ohjaukseen myös työpaikalla järjestettävässä koulutuksessa ja näyttöjen arvioinnissa (Arola & Seppä 2019). Työpaikkojen riittävät valmiudet opiskelijoiden ohjaukseen ja perehdyttämiseen ovat tärkeitä myös työturvallisuuden ja työhyvinvoinnin näkökulmasta (Airila ym. 2019).

Toinen AboNova-hankkeen taustalla vaikuttanut koulutusuudistus liittyy aikuisten perusopetukseen. Aikuisten perusopetuksen kohderyhmiä ovat esimerkiksi 17–25-vuotiaat maahanmuuttajataustaiset, jotka eivät voi osallistua oppivelvollisuusikäisille järjestettävään opetukseen ikänsä takia, mutta tarvitsevat perusopetuksen päättötodistusta ja opiskeluvalmiuksia jatkaakseen opintoja toisella asteella, sekä muut maahanmuuttajataustaiset aikuiset, jotka heikon peruskoulutuksensa takia tarvitsevat erityisesti perusopetuksen alkuvaiheen opetusta, kuten luku- ja kirjoitustaitoa sekä matemaattisia valmiuksia, tai jotka tarvitsevat päättötodistusta päästäkseen jatko-opintoihin. Jokaiselle opiskelijalle laaditaan henkilökohtainen opiskelusuunnitelma, jossa määritellään hänen tarvitsemansa opinnot.

Uudistunut aikuisten perusopetus ottaa maahanmuuttajat entistä paremmin huomioon. Aikuisten perusopetukseen sisällytetään luku- ja kirjoitustaidon koulutus, valmistava opetus sekä elementtejä kotoutumiskoulutuksesta. Edellä mainittuja koulu-

tuksia on tähän saakka tarjottu erillisinä koulutuksina. Uudistuksen tarkoituksena on ollut selkiyttää opintoihin ohjautumista, nopeuttaa opinnoissa etenemistä ja välttää päällekkäisyyksiä opinnoissa (Opetushallitus 2019b).

AboaNova-hankkeessa on ollut mahdollista paneutua näiden kahden koulutus-uudistuksen – eli aikuisten perusopetuksen ja ammatillisen koulutuksen reformin – vaikutuksiin ja samanaikaisesti kehittää vasta maahan muuttaneille suunnattujen koulutusten toteutusta, opetus- ja oppimismenetelmiä sekä ohjauksen eri muotoja.

Edellä kuvaillun rinnalla on syytä korostaa, että AboaNova-hanke ja siinä toteutetut erilaiset kehittämistoimet ovat liittyneet sisällöllisesti laajaan kokonaisuuteen ja kattaneet maahanmuuttajataustaisten opiskelijoiden *koulutuspolun eri vaiheet aina kotoutumiskoulutuksesta ja aikuisten perusopetuksesta valmistavien koulutusten kautta ammatilliseen koulutukseen*. Tämä on samalla vaikuttanut siihen, millaisia asioita on voitu kunkin kohderyhmän kanssa kokeilla ja kehittää.

3. Tutkimus ja arviointi AboaNova-hankkeessa

Tutkimus- ja arviointiosuus on ollut yksi osa AboaNova-hanketta. Tässä luvussa kerrotaan tutkimuksen ja arvioinnin toteutuksesta hankkeen eri vaiheissa sekä kuvaillaan siinä käytettyä tutkimusaineistoa, jotta lukija pystyy seuraamaan myöhemmin (luvussa 5) käsiteltävää aineistokuvausta ja -analyysiä.

Tutkimuksen ja arvioinnin kolme vaihetta

Siirtolaisuusinstituutti on vastannut AboaNova-hankkeen tutkimus- ja arviointiosuudesta. Laadulliseen tutkimusotteeseen pohjautuvan tutkimuksen tavoite on ollut tuottaa arviointi- ja tutkimustietoa hankkeen toteutuksen ja eri toimintojen tueksi. Tutkimus on seurannut ja arvioinut hanketta soveltaen projektiarvioinnin kysymystä *tehdäänkö oikeita asioita ja tehdäänkö asioita oikein?* (Suopajarvi 2013, 9). Näistä ensimmäinen kysymys — tehdäänkö oikeita asioita — viittaa AboaNova-hankkeen tavoitteisiin ja sen taustalla olevaan yhteiskunnalliseen tarpeeseen, eli vasta maahan tulleiden kielitaitoa ja työllistymistä edistävien ohjaus- ja koulutusmuotojen kehittämiseen. Toinen kysymys puolestaan liittyy hankkeen toimintaan ja tarkastelee sitä, vastaavatko uudet työmuodot yhteisiä tavoitteita ja erityisesti hankkeen taustalla olevaa kehittämistarvetta. Tämän pohjalta tutkimus- ja arviointiosuudessa on seurattu hanketoimintoja kehittämisprosessina sekä myös arvioitu näiden vaikutuksia.

Kehittämiprojekteissa sisäinen itsearviointi nähdään vaikuttavana ja merkityksellisenä arviointimuotona erityisesti toimintojen jatkuvuuden kannalta. Silloin, kun arviointi on osa käytännön työtä, sen vaikuttavuus työn sisältöihin ja kehittämiseen on parempi, sillä samalla ollaan valmiimpia hyödyntämään saatuja tuloksia (Suopajarvi 2013, 18). AboaNova-hankkeessa on tehty aktiivista, sisäistä itsearviointia koko hankkeen ajan. Tätä on tehty kahdella tasolla: ensinnäkin osatoteuttajien omissa projektiryhmissä ja toiseksi eri osatoteuttajien yhteisissä, hankkeen kehittämisosioiden pohjalta toimineissa työryhmissä. Alusta alkaen hankkeen toimintaa on yhteisesti suunniteltu, seurattu ja arvioitu erillisessä suunnittelutyöryhmässä. Lisäksi hankkeen taustalla on ollut rahoituksen edellyttämä laaja-alainen ohjausryhmä, joka on tuonut hankkeen toteutukseen eri tahojen ja sidosryhmien näkökulmia sekä tarvittaessa linjannut hankkeen toimintaa.

Kuten johdannossa tuotiin esiin, AboaNova-hankkeen tutkimus- ja arviointiosuus on tehty kolmessa osassa. *Ensimmäinen tutkimusraportti* koottiin hankkeen alussa ja se käsitteli keskeistä taustatietoa hankkeen eri toimintoja ja näiden valmistelua varten (Matswetu 2017). Raportissa kuvaillaan tuolloin ajankohtaisia yhteiskunnallisia ja erityisesti koulutukseen liittyviä muutoksia, jotka osaltaan vaikuttivat kotouttamistyöhön ja oli syytä huomioida hankkeen toteutuksessa. Turkua koskevan maahanmuuttotiedon rinnalla raportissa käsitellään yleisesti Suomen maahanmuuttoprofiilia ja kielikoulutuksen eri tarpeita. Alkuvaiheessa kootun aineiston (kysely, haastattelut) pohjalta raportissa on lisäksi koottu yleisiä huomioita opetuksen, ohjauksen, työelämälähtöisyyden sekä näihin liittyvän yhteistyön käytännöistä.

Toinen tutkimus- ja arviointiraportti paneutui AboaNova-hankkeen väliarviointiin (Matswetu 2018). Toteutusta arvioitiin eri toimenpiteiden osuvuuden ja onnistumisen sekä senhetkisten tulosten ja vaikutusten kannalta. Lisäksi väliarvoitusta varten kootun aineiston pohjalta tarkasteltiin sitä, mihin hankkeessa tulisi vielä panostaa. Raportissa koottiin huomioita sekä hankkeessa toimineelta henkilöstöltä että hankkeen kohderyhmältä siten, että arvioinnissa erityishuomio kohdennettiin nimenomaan opiskelijoiden näkemyksiin. Lisäksi raportissa käsiteltiin kokemuksia hankkeen eri toiminnoista. Tämän pohjalta eri osatoteuttajat pystyivät suuntaamaan toteutusta myöhemmin hankkeen aikana.

Tässä *kolmannessa, tutkimuksen ja arvioinnin loppuraportissa* fokuksena on hankkeen kokonaisuuden ja sen vaikuttavuuden arviointi hankkeelle asetettujen tavoitteiden pohjalta. Kolmas osuus on seurannut toteutusta siinä vaiheessa, kun valtaosa eri toiminnoista on jo tehty. Tässä tutkimusosuudessa painopiste on hankkeessa mukana olleen henkilöstön kokemusten ja heidän ajatustensa tarkastelussa. Raportin otsikko ”kenen oppimisesta onkaan kyse?” nostaa esiin kysymyksen oppimisen erilaisista tasoista (Tynjälä 2008), jolla viitataan paitsi yksilöiden, eli AboaNova-hankkeen kohderyhmän ja maahan muuttaneiden koulutuksen parissa työskentelevien opetus- ja ohjaushenkilöstön, oppimiseen, myös työyhteisöjen, organisaatioiden ja verkostojen sekä alueen tasolla tapahtuvaan oppimiseen. Tämä eri tasoilla tapahtuva *työn kautta oppiminen* edellyttää kriittistä reflektiota ja työn arviointia kehittämistyössä, jota AboaNova-hankkeessa on tehty.

Teoreettisesti hankkeen toteutusta lähestytään kielitietoisuuden ja työelämäläheisen tai työssä tapahtuvan oppimisen pohjalta. Kielitietoisuus ja työelämäläheisyys ovat korostuneet AboaNova-hankkeessa, jonka keskeisenä tavoitteena on ollut kielen oppimisen eri muotoihin ja tähän liittyvien pedagogisten ratkaisujen sekä koulutuksen ja työelämän välisen yhteyden vahvistamiseen.

Raportissa arvioidaan, millaisia pysyviä muutoksia ja vaikutuksia AboaNova-hankkeella on ollut hankkeen osatoteuttajien omaan toimintaan ja toimijoiden väliseen yhteistyöhön. Lisäksi yhteistyötä arvioidaan alueellisesti ja myös hankkeen kansainvälisen verkostoyhteistyön näkökulmasta. Arvioinnin taustalla on ajatus *yhteistyöpohjaisesta innovatiivisuudesta julkisella sektorilla* (Sørensen & Torfing 2011), joka

tähtää kvantitatiivisen, määrällisen muutoksen sijasta toiminnan kvalitatiiviseen eli *laadulliseen muutokseen*. Yhteistyöpohjainen työskentely tarkoittaa tarkoituksellista ja proaktiivista prosessia, joka sisältää paitsi uusien ajatusten ja ideoiden tuottamisen, myös niiden *käytännön soveltamisen ja levittämisen*. Tällöin pyritään tietoisesti muuttamaan esimerkiksi tuotteiden, palveluiden tai organisaation rutiinien muotoa ja sisältöä, tai yhdessä muokkaamaan tehtyjen linjausten tavoitteita tai perustavanlaatuisten ongelmien ymmärtämistä.

Tutkimus ja arviointi yhtenä osana kehittämishanketta on yhdistelmä ulkopuolista tarkkailua ja samalla hankkeen toteutukseen liittyvää osallisuutta. Ulkopuolisuus tarkoittaa sitä, että tutkija ei ole ollut toteuttamassa hankkeen toimintoja lukuun ottamatta tutkimukseen liittyviä esityksiä tai yhteistä työskentelyä hankkeen kehittämis- ja arviointipäivissä. Osallisuus puolestaan kuvastaa tutkijan vuoropuhelua hankkeessa työskennelleiden henkilöiden kanssa. Tämän kautta on ollut mahdollista tavoittaa käytännönläheinen ja mahdollisimman kokonaisvaltainen näkökulma hankkeen toteutukseen ja sen eri toimintoihin.

On syytä korostaa, että AboNova-hankkeesta kootaan erillinen projektiraportti, jossa kuvaillaan kattavasti hankkeen toiminta ja tulokset projektihallinnon edellyttämien kysymysten pohjalta. Lisäksi hankkeen tuotokset kootaan ja liitetään osaksi valtakunnallista verkkopohjaista materiaalipankkia (www.koulutustakuu.fi/abonova).

Aineisto

AboNova-hankkeen tutkimus- ja arviointiosuus pohjautuu laadulliseen tutkimukseen. Tässä loppuraportissa käytetty aineisto muodostuu yksilöhaastatteluista, hankkeen toiminnan havainnoinnista ja hankkeessa työskennelleille henkilöille osoitetusta kyselystä.

Yksilöhaastattelut on tehty hankkeessa työskentelevien (9 kpl) tai hankkeen kanssa yhteistyötä tekevien (3 kpl) henkilöiden kanssa. Näiden lisäksi on tehty kaksi asiantuntijahaastattelua, joista toinen on edustanut jo pitkään pääkaupunkiseudulla maahan muuttajille suunnattua ammatillisen koulutuksen opetusta ja sen kehittämistä, ja toinen opinto-ohjausta.

Toiminnan havainnointi on liittynyt yhteen kehittämiskohteena olleeseen ammatilliseen koulutukseen sekä opetuksen ja ohjauksen tukena käytettävään, opiskelijoiden yhteiskunnallista osallisuutta edistävään toimintaan.

Hankkeen loppuvaiheessa tehty kysely oli suunnattu henkilöstölle. Kyselyssä koottiin hankkeessa mukana olleiden työntekijöiden näkemyksiä hankkeen toteutuksesta ja verkostoyhteistyöstä. Kyselyvastauksia saatiin kattavasti eri osatoteuttajia edustavista organisaatioista. Kaikkiaan kyselyyn vastasi 12 henkilöä. Sisällöllisesti kyselyssä pyydettiin arvioita kielitietoisuuden edistämisestä ja toteutumisesta, työelämläheisyydestä pedagogisena linjauksena sekä yhteistyöstä ja verkostoista. Lisäksi vastaajia

pyydettiin pohtimaan kehittämistyön merkitystä omaan ammatilliseen osaamiseen ja asiantuntijuuteen sekä arvioimaan hankkeen vaikuttavuutta. Kyselylomake on raportin liitteenä (Liite 1).

Lisäksi raportin aineistona käytetään hankkeen eri työryhmissä sekä arviointi- ja kehittämispäivien yhteydessä käytyjä keskusteluja ja näistä tehtyjä muistioita ja muistiinpanoja. Kuvaava piirre näissä on ollut hankkeen eri toimintoja kokoava ja arvioiva keskustelu, minkä vuoksi myös eri työryhmäkeskusteluja on mielekästä käyttää tutkimusraportin aineistona.

Kansainvälinen yhteistyö on ollut yksi osa AboaNova-hanketta ja se on vaikuttanut konkreettisesti sen toteutukseen eri työmuotojen tai pedagogisten mallien sovelluksina (ks. myös Matswetu 2018). Kansainvälisen verkoston seminaari- ja konferenssitapaamiset ovat vaikuttaneet myös tämän tutkimusraportin sisältöön. Näissä tilaisuuksissa käydyt keskustelut sekä esitellyt tapausesimerkit eivät ole varsinaista tutkimusaineistoa, mutta tarjoavat vertailukohtaa AboaNova-hankkeen eri toiminnoille.

Hyvää tutkimustapaa sekä tutkimuseettisiä ohjeita noudattaen tutkimusaineisto on käsitelty ja analysoitu anonyymisti. Aineistositaateissa ja lainauksissa on poistettu mahdolliset tunnistettavuudet säilyttäen niissä esiin tuodut ajatukset tai näkemykset.

4. Teoreettinen tausta

AboNova-hankkeen tavoite on ollut edistää ja nopeuttaa vastikään maahan muuttaneiden siirtymistä kielikoulutuksista muihin koulutuksiin ja työelämään. Tämän pohjalta tutkimus- ja arviointiraportin teoreettisena taustana tarkastellaan kielen, kielitaidon, kielitietoisuuden ja monikielisyyden merkityksiä. Toisena teemana käsitellään aikuisten oppimista työelämäläheisenä ja työn kautta tapahtuvana oppimisena. Lisäksi sivutaan oppimiskäsityksiin ja arviointiin liittyviä kysymyksiä, jotka ovat nousseet esiin myös AboNova-hankkeen opetus- ja ohjaustyössä (ks. myös luku 5).

Kieli, kielitietoisuus ja monikielisyys

Kotoutuminen on kokonaisvaltainen, ihmisen eri elämänalueilla koettu ja yksilöllisesti kohdattu prosessi. Kielitaito korostuu kotoutumisen työkaluna sekä myös kotouttamispolitiikan keskeisenä tavoitteena Suomessa. Suomen tai ruotsin kielen oppiminen arjen, koulutuksen ja työelämän tarpeisiin on yhtä lailla yksilökohtainen prosessi, jonka nähdään avaavan pääsyn yhteiskunnan täysivaltaiseksi toimijaksi (Alitolppa-Niitamo & Säävälä 2013; Saukkonen 2013; Ronkainen 2018; Pöyhönen ym. 2019).

Maahan muuttaneille kieli on samanaikaisesti sekä opiskelun kohde että opiskelun väline. Jotta kielen keskeinen merkitys oppimisessa otetaan riittävästi huomioon, on opetuksen oltava kielitietoista. Kielitietoisessa opetuksessa edetään arkikielestä käsitteellisen ajattelun kieleen. Koska jokaisella oppiaineella on oma kiелensä, tekstikäytäntönsä ja käsitteistönsä, eri tiedonalojen kielet ja symbolijärjestelmät avaavat samaan ilmiöön eri näkökulmia. Kielitietoisuutta tarvitaan, sillä oppiaineiden kieltä ja sisältöä ei voi erottaa toisistaan. Toimintakulttuuriltaan kielitietoisessa yhteisössä ymmärretään kielen keskeinen merkitys oppimisessa, vuorovaikutuksessa ja yhteistyössä sekä identiteettien rakentumisessa ja yhteiskuntaan sosiaalistumisessa. Tällöin oppilaitoksen arjessa eri kielten käyttö rinnakkain nähdään luontevana ja erilaisia kieliä arvostetaan. Kielitietoisuuden toteutuminen ja kehittäminen koulussa edellyttävät eri aineiden opettajien yhteistyötä, jolle tulee luoda rakenteet ja toimintaedellytykset. Tässä oppilaitoksen johto on avainasemassa. (Opetushallitus 2019a; ks. myös Arola & Seppä 2019; Pöyhönen ym. 2019; DivED-hanke).

Samanaikaisesti käydään keskustelua siitä, millainen kielitaito eri yhteyksissä on tarpeen, oleellista tai riittävää. Organisaatioissa, joiden työkieli on muu kuin suomi tai ruotsi, on mahdollista työskennellä myös vaativissa asiantuntijatehtävissä ilman suo-

men tai ruotsin kielen opintoja. Toisaalta kotoutuminen suomalaiseen yhteiskuntaan edellyttää kielikoulutuksen lisäksi myös yhteiskunnallista tietoa ja muita valmiuksia. Kuten esimerkiksi aikuisten maahanmuuttajien opetusasiakirjoissa kuvailtuja päämääriä tutkinut Reetta Ronkainen (2018) toteaa, maahan muuttaneille suunnatun koulutuksen tarkoitus on auttaa heidän integroitumisprosessinsa alkuun. Tämän prosessin päätteeksi henkilöllä on tietynlaisia mahdollisuuksia osallistua ja toimia suomalaisessa yhteiskunnassa. Samalla nämä mahdollisuudet heijastelevat sitä, millaista tavallisen aikuisen elämän ajatellaan Suomessa olevan.

Monikielisyttä sekä erilaisia kielellisiä resursseja ei välttämättä nähdä tai osata hyödyntää: maahan muuttaneiden ennestään osaamat kielet jäävät yleensä huomioidatta, eikä aikuisten maahanmuuttajien kielellisiä resursseja tunnisteta riittävästi koulutuksessa ja työelämässä (Pöyhönen ym. 2019, 264). Maahan muuttaneen kannalta kyse on myös emotionaalisesta ja identiteettiä muokkaavasta prosessista erityisesti silloin, kun ”muunkielisenä” on vaikea ylläpitää aiempaa asiantuntijarooliaan (emt., 266).

Digitaalisen pedagogiikan hyödyntäminen on yksi kehittyvä osa-alue kielen oppimisessa ja oppimisen ohjaamisessa. Suunnitellusti ja tavoitteellisesti käytettynä digitaalinen pedagogiikka voi edistää oppimista, opiskelijan omaa motivaatiota ja vastuunottoa. Samalla tulee muistaa, että aikuiset ovat oppijoina keskenään erilaisia, eikä menetelmä korvaa ryhmämuotoista työskentelyä tai vähennä oppimisen sosiaalista ulottuvuutta (Linnatsalo & Vanhanen 2019). Aikuisten maahan muuttaneiden kielinoppimisen kannalta kiinnostava kysymys on myös sosiaalisen median toimintojen tarjoamat mahdollisuudet autenttiseen kielenkäyttöön, kuten esimerkiksi erilaiset sosiaalisen median viestintämahdollisuudet.

Lisäksi on pohdittu sitä, millä tavoin ja missä muodossa esimerkiksi ammatillisessa koulutuksessa opittava kielitaito vastaa työelämässä vaadittavaa kielitaitoa. Perinteisesti ajatellaan, että ammatillinen kielitaito rakentuu vasta yleiskielitaidon varaan. Kuitenkin kysymys ammatillisesta kielitaidosta nivoutuu aina kysymykseen ammattitaidosta: ammatillinen kielitaito on kiinteä osa ammattitaitoa, eikä vain jotain, joka liittyy ammattitaitoon. Kielikoulutuksen tulisikin lähestyä työssäoppimisen periaatteita ja valmentaa opiskelijoita työelämäänsä myös siten, että he löytävät toimivia ja arjenläheisiä strategioita työssä tapahtuvaan kielen oppimiseen, kuten esimerkiksi tietoiseen, erilaisten vuorovaikutustilanteiden tai toisilta saatavan tuen hyödyntämiseen. Työelämän tarpeet huomioiva opiskelu ei siis ole vain kielen itsensä opiskelua, vaan myös oppimisstrategioiden kartuttamista ja vahvistamista (Suni 2011).

Työelämläheinen ja työssä tapahtuva oppiminen

Työssä tapahtuva oppiminen on lähtökohtaisesti sekä samanlaista että erilaista kuin formaalissa koulutuksessa tapahtuva oppiminen. Erot liittyvät esimerkiksi oppimis-

tavoitteiden muotoiluun ja tavoitteisiin sekä yleiseen tai erityiseen ammatilliseen osaamiseen, ja vastaavasti yhtäläisyyksiä kuvaavat esimerkiksi ratkaisukeskeinen pedagogiikka, projektioppiminen sekä yhteisoppiminen. Työssäoppiminen on luonteeltaan sekä epämuodollista – eli sattumanvaraista, kokemuspohjaista, hiljaiseen tietoon perustuvaa – että muodollista oppimista. Lisäksi työssä tapahtuvaa oppimista tapahtuu eri tasoilla, jolloin yksilöllinen oppiminen liittyy työyhteisössä jaettuun, usein käytännönläheisiä ongelmatilanteita tai kehittämistarpeita ratkovaan oppimiseen. Tämän lisäksi puhutaan organisaatiotasolla tapahtuvasta, yhteisesti muodostuvasta oppimisesta sekä myös alueiden mahdollisesta oppimiskyvystä (Tynjälä 2008).

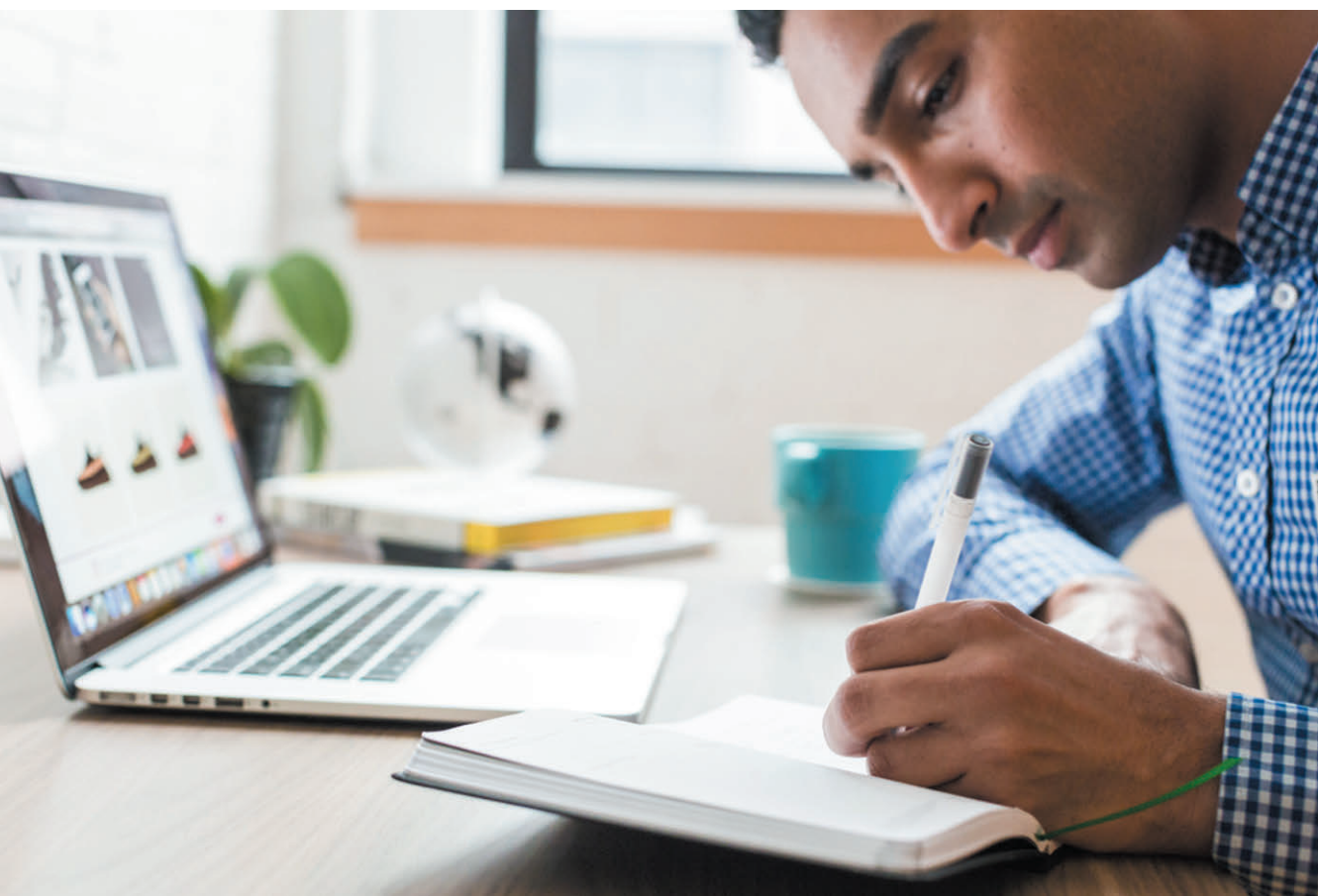
Onkin todettu, että monipuolinen pedagogiikka tukee työelämässä tarvittavien taitojen kehittymistä. Lisäksi eri aloilla sosiaalisten taitojen merkitys painottuu yhä enemmän. Yhteistyötaitojen rinnalla korostuvat myös muut yleiset valmiudet, kuten ajattelu- ja ongelmanratkaisutaidot sekä luovuus. Pelkkä oman alan osaaminen ei riitä, vaan työpaikolla sekä tarvitaan että arvostetaan erilaisia yleisiä taitoja. Näitä voidaan edistää esimerkiksi yhdistämällä teorian tietoa yhteistoiminnalliseen ongelmanratkaisuun, eli liittämällä teoriaa ja käytäntöä yhteen (Tynjälä & Virtanen 2017).

Ammatillisten opintojen opettajien, mutta yleisesti myös muissa maahan muuttajille suunnatuissa opinnoissa työskentelevien opettajien, työnkuva on tiiviisti yhteydessä työelämän tarpeisiin ja oppimiskäsitysten muutoksiin. Ammatillisen koulutuksen uudistus korostaa työelämän tarpeita ja määrittelee, että yhteistyötä tulee tehdä koulutuksen kaikissa vaiheissa. Koulutusreformissa opettajien rooli on keskeinen, sillä juuri he joko muuttavat tai säilyttävät oppilaitosten käytäntöjä, eli vaikuttavat uudistusten ja koulutusreformien toteutukseen (Lehtonen ym. 2018).

Ohjauksen merkitys korostuu työelämälähtöisessä oppimisessa. Lisäksi joidenkin työtehtävien oppiminen ja kokonaisvaltainen ymmärtäminen voi jo lähtökohtaisesti edellyttää kokeneemman työntekijän ohjausta. Samalla tulee muistaa, että työpaikat ja -yhteisöt ovat oppimisilmapiiriltään ja myös oppimisasenteiltaan erilaisia. Tämä vaikuttaa siihen, millaisia mahdollisuuksia ne tarjoavat tavoitteelliselle työssäoppimiselle. Yksi haaste aikuisten oppimisessa liittyy aiempiin oppimiskokemuksiin ja työhistoriaan. Työelämäläheisessä oppimisessä nämä voivat yhtäältä edistää ja nopeuttaa oppimista, mutta toisaalta aiemmat kokemukset voivat hidastaa tai olla jopa esteenä uuden oppimiselle (Kärkkäinen 2017, 42–44; ks. myös Airila ym. 2019).

Oppimisen arviointi on yksi osa muodollista koulutusta, jossa arvioinnin tehtävä on oppimisen tukeminen ja palautteen antaminen eettisesti ja johdonmukaisesti. Ammatillisissa opinnoissa arvioinnin yhtenä haasteena voi olla opiskelijan puutteellinen kielitaito. Tällöin on tärkeää, että arviointikäytännöt ovat joustavia ja perustuvat yksilöllisiin huomioihin opiskelijan osaamisesta, sillä kielitaito vaikuttaa väistämättä oppimisen ja oppimissuoritusten esiin tuomiseen. Ammatillisia tietoja ja taitoja tulisi arvioida siten, ettei kielitaidon puutteellisuus alenna arvosanaa. Tosin aina ei ole helppoa arvioida, johtuuko toiminta puutteellisesta kielitaidosta vai esimerkiksi opiskelukulttuureihin liittyvistä eroista (Lumme & Tainio 2011).

AboaNova-hankkeessa työelämäläheisyys on korostunut eri koulutusten yhteydessä. Tämän lisäksi työssä oppiminen on liittynyt tiiviisti kielenoppimiseen ja monipuoliseen kielitaidon edistämiseen sekä yleisesti että ammattialakohtaisesti. Ohjauksen kannalta on noussut esiin keskustelu siitä, ketkä ohjaavat, missä yhteyksissä sekä millä tavoin, eli ohjauksen eri muodot ja menetelmät. Lisäksi keskeisenä kysymyksenä hankkeessa on ollut kielitaito sekä sen oppimisen tavoiteltu tai vaadittu taso: mitä oletetaan, tavoitellaan tai nähdään riittävänä kielitaitona eri tilanteissa?

5. Hankkeen tulosten tarkastelua

AboaNova-hankkeessa on kehitetty ja kokeiltu erilaisia opetuksen ja ohjauksen menetelmiä. Osa näistä kehittämistoimista on ollut laajoja, joko oppilaitoskohtaisia tai hankkeessa mukana olleita oppilaitoksia koskevia toimintoja, osa puolestaan yksittäisen opettajan omaan työhönsä sisällyttämiä pedagogisia malleja tai metodeja.

Tässä luvussa käydään läpi hankkeen toteutusta kuvaavien, valikoitujen esimerkkien kautta. Luvun alaotsikot kuvaavat hankkeen tavoitteita sekä jäsentävät sen toteutusta. Tekstissä käytetyt lainaukset luonnehtivat hankkeen loppuvaiheessa käytyä ja käytännön toteutusta arvioivaa keskustelua. Tämän rinnalla tuodaan esiin hankkeen eri toimintojen toteutuksessa mukana olleille henkilöille suunnatusta kyselystä kootuja vastauksia sekä myös AboaNova-hankkeessa kehitettyjen menetelmien kuvauksia.

Kysymys kielitaidosta ja eri oppimisympäristöistä

Hiljattain maahan muuttaneiden opiskelijoiden kielitaidon edistäminen on ollut yksi keskeinen osa AboaNova-hanketta. Yhtenä tavoitteena on ollut opiskelijan itsenäisen kielenkäyttötaidon edistäminen, kuten alla olevassa haastattelusitaatissa todetaan:

Ajattelen, että oma työ tukee tai auttaa opiskelijaa pääsemään lähemmäs itsenäistä kielenkäyttötaitoa.

Edellä oleva lainaus kuvastaa yksilöllistä, opiskelijan kielellisen lähtötason huomioivaa opetusta. Opettajan kannalta tämä merkitsee sitä, että voidakseen edistää jokaisen oppijan osaamista ammatillisten kielitaitovaatimusten mukaisesti, opetuksen on oltava samanaikaisesti sekä tavoitteellista että joustavaa.

Hankkeessa on haettu uudenlaisia tapoja tukea kielen oppimista hyödyntämällä erilaisia pedagogisia menetelmiä ja oppimisympäristöjä. Näitä ovat olleet esimerkiksi erilaiset kielipajat, joissa ammatillinen opettaja ja suomi toisena kielenä opettaja ovat yhteisesti valmistelleet materiaaleja ja käyneet läpi kyseisen tutkinnonosan kannalta keskeistä sanastoa ja käsitteitä. Lisäksi on laadittu selkokielistä materiaalia opintosiällöistä. Myös näyttötutkintovaatimuksia on selkokielistetty, jotta näytöissä arvioitava ammatillinen osaaminen on opiskelijoille helpommin ymmärrettävää.

Yhtenä käytännön esimerkkinä pedagogisesta ja samalla organisatorisesta kokeilusta on käytetty yhteisopettajuutta oppisopimus pohjaisessa ammatillisessa koulutuksessa. Kokeilu on toteutettu siten, että lähiopetuspäivissä on ollut samanaikaisesti mukana sekä ammatillinen opettaja että suomi toisena kielenä -opettaja. Pedagogisesti ammattisanaston ja suomen kielen oppiminen ovat nivoutuneet tiiviisti yhteen samalla, kun opiskelijoilla on ollut mahdollisuus kysyä ja tarkentaa epäselviä termejä tai ilmauksia. Näin ollen ammatillisen osaamisen ja ammattikielen oppiminen on yhdistetty käytännössä. Kokemuksen pohjalta on todettu, että toimiakseen hyvin, yhteisopettajuus edellyttää paitsi opettajien yhteistä työskentelyä opetustilanteissa, myös hyvin valmisteltua toteutusta ja kokonaisvaltaista suunnittelutyötä.

Kolmas esimerkki kielitaidon edistämisestä eri oppimisympäristöissä on hankkeessa kokeiltu Tandem-opetus. Tätä sovellettiin aikuisten perusopetuksen yhteydessä siten, että opiskelijoille tarjottiin mahdollisuutta oppia kieltä aikataulullisesti joustavana etäopiskeluna yhteistyössä järjestökentän toimijoiden kanssa. Kielen oppimisen lisäksi tavoitteena oli myös tutustuttaa opiskelijoita kyseisten järjestöjen harrastustoimintaan, sillä kynnys osallistua on usein korkea. Lisäksi ajatuksena oli helpottaa ystävystymistä niin kutsuttujen kantasuomalaisten kanssa kolmannen sektorin toiminnan kautta. Tosin kokeiluna toteutettu menetelmä ei toiminut pilottiryhmissä aikuisten perusopetuksen alkuvaiheessa, koska opiskelijat eivät halunneet opiskella luokkahuoneen ulkopuolella. Sen sijaan todettiin, että menetelmää voi kokeilla ja soveltaa muilla koulutusasteilla, joissa opiskelijat osaavat olla omatoimisempia kuin kokeiluryhmässä.

Edellä kuvailtujen esimerkkien lisäksi hankkeessa on sovellettu digitalisaatiota ja oppimisanalytiikkaa hyödyntävää pedagogiikkaa. Näitä on käytetty sekä kielenoppimisen että työssäoppimisen ohjauksen tukena. Käytössä on ollut oppimisanalytiikkaa soveltava kielenopiskeluaineisto suomen kielen opiskeluun omaehtoisesti kotona ja työssäoppimisjaksoilla. Lisäksi blogeja on käytetty digitaalisina oppimisvihkoina. Näihin opiskelijat ovat voineet liittää myös kuvallista materiaalia, kuten esimerkiksi videopäiväkirjoja.

Yhtenä esimerkkinä digitaalista ohjausta sovellettiin digitaalisen viestintäsovelluksen avulla ensimmäisen vuoden lähihoitajaopiskelijoiden kasvun ja osallisuuden edistämisen jaksolla. Tavoitteena oli tukea suomi toisena kielenä opiskelijoita työelämäjaksojen aikana erityisesti suunnitelman kirjoittamisessa. Vaikka opiskelijat kokivat, että esimerkiksi videopuheluista oli apua, he toivoivat mieluummin opettajan ylimääräistä käyntiä työpaikalla. Puhelut ja viestintä vievät ohjaavalta opettajalta aikaa, mutta vähemmän kuin lisäkäynnit työpaikalla. Toisaalta on helppo turvautua opettajan apuun sen sijaan, että yrittäisi selvittää asiaa itsenäisesti työpaikalla. Tämän vuoksi on hyvä miettiä tarkkaan, missä tilanteissa digitaalista ohjausta on mielekästä käyttää. Digitaalinen viestintäsovellus voi olla yksi toimiva tapa antaa lisätukea alkuvaiheen opiskelijoille tai muuten erityistä tukea jaksolla tarvitseville. Lisäksi tämä vähentää työpaikkaohjaajan työtä työpaikalla ja mahdollistavaa työelämäjakson sellaisissa työpaikoissa, joissa ohjaaja ei ole koko ajan läsnä.

Kaiken kaikkiaan AboaNova-hankkeessa on kehitetty kielitietoista opetusta monin tavoin. Laajimmillaan tämä on ollut keskeinen läpileikkaava periaate esimerkiksi aikuisten perusopetuksen uudessa toteutusmallissa. Kielitietoisuus on huomioitu opetusmateriaaleissa muun muassa selkokielisyytenä, tai sitä on sovellettu toiminnallisissa ja luovissa menetelmissä sekä valmistamalla kuvitettua ja puhuttua materiaalia kirjoitetun tueksi. Myös opiskelijoiden monet äidinkielet, koulutustaustat ja kielenoppimistavat on huomioitu.

Tosin kyselyaineistossa tulee esiin myös kommentteja siitä, että kielitietoisuutta ei ole joko lainkaan tai edes riittävästi huomioitu eri aineiden oppimateriaaleissa tai varsinkaan arvioinnissa. Tähän liittyen mainitaan muun muassa, että ”oppimisen arviointi on vaikuttanut hankalalta maahanmuuttajan kannalta”.

Lisäksi kyselyaineiston vastauksissa kielitietoisuudesta todetaan muun muassa, että

Ihmiset osaavat melko hyvin puhua selkokieltä, mutta pitäisi oppia ymmärtämään epätäydellistä suomea paremmin.

Asenteellisia raja-aitoja pitäisi madaltaa eli että S2-opettajat mieltäisivät olevansa selvemmin myös sisällön opettajia ja aineopettajat taas kielen opettajia. Ja että esimerkiksi työssäoppiminen ei ole vain työelämätaitojen oppimista vaan tärkeä suomen kielen oppimisen ympäristö.

Kielitietoisuus pitäisi olla luonteva osa jokapäiväistä opetusta kaikilla opetuksen osa-alueilla ja myös oppilaitoksen muussa toiminnassa, kuten esimerkiksi ohjeissa ja opasteissa.

Kyselyvastauksissa tuodaan esiin myös se, että vaikka kielitietoisuuden koulutusta henkilökunnalle on jo ollut, tätä tulisi jatkaa edelleen. Lisäksi sisäistä yhteistyötä tulisi kehittää esimerkiksi siten, että muodostetaan maahanmuuttajaryhmiä opettavien yhteistyöryhmiä opetus- ja ohjaustyön tueksi. Myös se tuodaan esiin, että kielitietoisuuden tuki ammatillisten opintojen alkuvaiheessa on hyvää, mutta opintojen jatkuessa osaamisalavaiheessa tukea ei enää ole, vaikka sille olisi tarvetta.

Työelämäläheisyyttä ja osallisuutta

Kieliopintojen ja kielitietoisuuden rinnalla toinen keskeinen teema AboaNova-hankkeessa on ollut opintojen ja oppimisen työelämäläheisyyden edistäminen. Tähän liittyvät toiminnot ovat olleet osin päällekkäisiä kieliopintojen kanssa, joten seuraavat esimerkit sisältävät myös kielen oppimista tukevia menetelmiä.

Opiskelijoiden työelämä- ja työnhakuvalmiuksia edistettiin monin eri tavoin, muun muassa kokeilemalla omien esittelyvideoiden tekemistä osana ansioluetteloita. Opiskelijoiden oman äänen ja kokemustaustan esiintuomiseksi sovellettiin tarinankerrontaa sekä myös videoituja henkilökuvauksia. Näiden merkitys on ollut toisaalta vahvistaa opiskelijoiden osallisuutta ja itsetuntoa uudessa asuinmaassa, mutta myös tuoda esiin ihmisten moninaista kielitaustaa ja osaamispohjaa työelämän edustajille. Taustalla on ollut ajatus siitä, että kotoutumisprosessissa opiskelijan pitää oppia ja omaksua suomalaisen yhteiskunnan tavat ja pelisäännöt työpaikoilla. Tämän rinnalla haluttiin tuoda opiskelijoiden ääntä kuuluviin ja kertoa siitä, miten opiskelijat ovat tottuneet toimimaan entisissä kotimaissaan. Lisäksi Oma ääni esiin -videoiden tarkoituksena on ollut kannustaa maahanmuuttajia uskaltamaan etsiä töitä heikommallakin kielitaidolla sekä toisaalta tuoda esiin myös työnantajien näkökulma maahanmuuttaja-opiskelijan työllistämiseen.

Yksi hankkeessa kokeiltu toiminta on ollut omakielinen mentorointi, jossa jo pidempään maassa olleet ja suomen kieltä opiskelleet mentorit työskentelivät alkuvaiheen kieliopinnoissa olevan ryhmän kanssa. Mentoroinnin tavoitteena oli kannustaa suomen kielen itsenäiseen opiskeluun. Toinen tavoite oli antaa käytännönläheisiä esimerkkejä ja neuvoja siitä, millaisia vaatimuksia suomalaisilla työmarkkinoilla on ja miten omia työelämävalmiuksia tulisi vahvistaa. Tämän pohjalta yksi mentoreista laati konkreettisen oppaan, jossa kuvaillaan suomalaista työkulttuuria (Comas 2019).

Maahan muuttaneille suunnattujen koulutusten työelämläheisiä yhteyksiä vahvistettiin myös rakentamalla pitkäaikaisia yhteistyösuhteita muutamaaan yritykseen, joiden kanssa yhteistyötä on tarkoitus jatkaa myös hankkeen päätyttyä. Käytännössä yhteistyö tarkoittaa erilaisia työelämässä toteutettavia harjoittelujaksoja niiden opiskelijoiden osalta, joilla on sekä kiinnostusta että kyseisiin tehtäviin vaadittavia valmiuksia.

Työelämläheisyys korostuu ammatillisessa koulutuksessa yhä vahvemmin. Tämän merkitys ymmärretään, mutta tavoite herättää myös ristiriitaisia pohdintoja, kuten alla olevassa ammatillisen opettajan haastattelulainauksessa:

Oon välillä miettinyt, että kuka on mun työni asiakas: se opiskelija vai työelämä?

Ammatillisen sanaston ja käsitteiden oppiminen vaativat aikaa. Koulutusten tiivis tahti on vaativaa sekä opetuksen ja ohjauksen, myös maahanmuuttajataustaisten aikuisopiskelijoiden näkökulmasta.

Työelämläheisyyden ja -yhteyksien rinnalla AboaNova-hankkeessa on panostettu maahan muuttaneiden osallisuuden vahvistamiseen tekemällä yhteistyötä paikallisten järjestöjen kanssa. Kolmannella sektorilla on tärkeä rooli maahanmuuttajien kotoutumisen tukemisessa, ja toisaalta maahan muuttaneiden on vaikea löytää tietoa kolmannen sektorin tarjoamista palveluista. Tämän pohjalta hankkeessa on toteutettu yhteistyössä järjestöjen kanssa messutapahtuma, jossa esitetyt materiaalit ja tiedotus on muokattu maahanmuuttaneille sopiviksi. Taustalla on ajatus siitä, että vapaa-ajalla

aktiivisten opiskelijoiden tieto ja ymmärrys yhteiskunnasta laajenevat, minkä myötä kotoutuminen edistyy nopeammin. Sekä järjestöjen että opiskelijoiden palautteiden perusteella järjestöjen toimintaa esittelevä messutapahtuma on koettu tarpeelliseksi ja sitä on tarkoitus järjestää myös jatkossa.

Kyselyaineistossa vastauksina siihen, millä tavoin työelämäläheistä pedagogiikkaa on edistetty AboNova-hankkeessa, todettiin muun muassa seuraavaa:

On lisätty resursseja ohjaajille ja lisätty työssäoppimisjaksoja opiskelijoille.

Työelämässä tapahtuvalle oppimiselle on laadittu suomen kielen oppimiseen liittyviä tukimateriaaleja ja tehtäviä. Työssäoppimisen ohjausprosessia on kehitetty – erityisesti ennen työssäoppimista tapahtuvan valmennuksen ja jakson jälkeisen palautteen/ arvioinnin osalta.

Työelämäyhteistyö on keskittynyt opiskelijoiden digitaalisen ohjauksen kehittämiseen ja avoimeen tiedon vaihtoon työelämän kanssa.

Vastaavasti ongelmakohtina työelämäläheisyyden edistämisessä on nähty esimerkiksi työpaikkojen erilaisuudessa tai siinä, että työnantajat eivät tiedä, mitä heiltä odotetaan, kuten seuraavassa kuvaillaan:

Työpaikkojen erilaisuus ja rajalliset mahdollisuudet tarjota ohjausta tai työtehtäviä, joissa pitäisi käyttää suomen kieltä. Helposti työtehtävät painottuvat rutiineihin, joissa kieltä ei tarvitse käyttää.

Työnantajat eivät tiedä, mitä heiltä odotetaan, kun maahanmuuttaja tulee pyytämään harjoittelupaikkaa. Maahanmuuttajat puolestaan eivät aina osaa kertoa, mikä minkäkin harjoittelun tarkoitus on ja mihin työnantaja sitoutuu.

[Ongelmana on] yhteistyön luominen yritysten kanssa. Tämänkaltaisen yhteistyö ei ole välttämättä kovin korkealla yritysten prioriteettilistalla.

AboNova-hankkeen yhtenä tavoitteena ollut yrittäjyyden edistäminen on toteutunut opiskelijoille suunnattuina yrittäjyysinfoina ja yrittäjyyteen liittyvinä työpajoina. Opiskelijoille on tarjottu myös mahdollisuutta yrittäjämentorointiin. Myös opetushenkilöstölle on järjestetty yrittäjyyskoulutusta, jotta tämä tulee läpileikkaavasti huomioiduksi osana eri aineiden opetusta.

Hankkeen aikana on tullut esiin myös työelämäläheisen opetuksen ja opiskelijoiden omien toiveiden välisiä eroavaisuuksia. Esimerkiksi aikuisten perusopetuksessa haluttiin tuoda elementtejä oikeasta työelämästä opetukseen, kehittää opiskelijoiden työnhakutaitoja, lisätä opiskelijoiden tietoa työelämästä ja työelämätaidoista sekä toiminnallistaa

kielenoppimista. Opiskelijoille tarjottiin mahdollisuutta suorittaa työelämäjaksoja joustavasti siten, että koko ryhmä ei ole samanaikaisesti pois, vaan opetus jatkuu normaalisti, vaikka osa opiskelijoista on työelämäjaksolla. Kokeilu ei kuitenkaan onnistunut toivotulla tavalla, sillä opiskelijat eivät ole halunneet olla poissa oppitunneilta työelämäjaksojen vuoksi. Tämän kokemuksen pohjalta jäätettiin miettimään, millä tavoin opiskelijat saataisiin ymmärtämään työelämäjaksojen merkitys nykyistä paremmin.

Kyselyssä ehdotuksia siitä, mihin tulisi kiinnittää huomiota tai mitä pitäisi kehittää edelleen, nousivat esiin muun muassa digitaalinen ohjaus ja sen soveltaminen, opiskelijavalintojen kehittäminen sekä opetuksen suunnittelun jatkuvuus. Lisäksi todettiin, että työnantajille pitäisi välittää enemmän tietoa maahan muuttaneiden työharjoitteluista ja työelämään tutustumisjaksoista sekä näihin liittyvistä odotuksista ja velvollisuuksista.

Työelämäyhteistyön suhteen tuotiin esiin myös näiden henkilökohtaisuus, eli että yhteistyösuhteet ovat usein vain joidenkin opettajien vastuulla. Tähän kaivataan laajempaa työelämäsuhteiden haltuunottoa ja koordinointia.

Alueelliset ja kansainväliset verkostot

AboaNova-hanke on ollut usean eri tahon yhteistyöhanke. Mukana olleiden osastoteuttajien kesken yhteistyö on ollut kiinteä osa sen toteutusta. Lisäksi hanke on pyrkinyt vahvistamaan ja myös laajentamaan yhteistyötä eri toimijoiden kanssa sekä paikallisesti että kansainvälisesti.

Kyselyvastausten perusteella hankkeessa mukana olleiden koulutusorganisaatioiden välistä yhteistyötä on ollut jo aiemmin, mutta yhteistyö on tiivistynyt ja laajentunut hankkeen aikana. Tämä on liittynyt esimerkiksi aikuisten perusopetuksen toteutukseen tai suomi toisena kielenä -opettajien kollegiaaliseen yhteistyöhön. Myös oppilaitosten sisällä tehtävä yhteistyö on lisääntynyt esimerkiksi eri koulutusalojen kesken.

Lisäksi mainitaan, että yhteistyö TE-toimiston kanssa on vahvistunut ja kehittynyt uudella tavalla uuden valintamenettelyn kautta. Tämä on samalla vähentänyt oppilaitoksen työpainetta valintaprosessissa. Myös yhteistyö yrityssektorin ja alueen yrittäjäyhdistyksen kanssa on vahvistunut hankkeen aikana. Yhtenä uutena yhteistyötahona mainitaan hankkeen tutkimus- ja arviointiosuudesta vastannut Siirtolaisuusinstituutti. Tutkimuksen ja arvioinnin liittäminen kehittämishankkeen toteutukseen on ollut osalle uutta.

Yksi hankkeen tavoitteista on ollut vahvistaa paikallista yhteistyötä maahan muuttaneiden kotoutumisen ja osallisuuden edistämiseksi. Kyselyvastauksissa tuodaan esiin, että kolmannen sektorin toimijaverkosto on tullut aiempaa tutummaksi ja myös yhteistyö eri yhdistysten ja järjestöjen kanssa on lisääntynyt.

Kansainvälinen verkostoyhteistyö on koettu antoisana siinä mukana olleen opetushenkilöstön oman työn kannalta. Opintovierailujen, tapaamisten ja kansainvälisten

seminaarien kautta on saatu lukuisia ideoita, joita on voitu soveltaa opetukseen ja myös viety osaksi opetussuunnitelmia. Esimerkkeinä mainitaan muun muassa mentorointi sekä Oma ääni esiin -videot ja tarinankerronta pedagogisina menetelminä opiskelijan oman osaamisen esiin tuomiseen ja elämäntarinan kuvaukseen. Myös hankkeen yhteisissä työryhmissä ja arviointipäivissä on tuotu esiin, että AboaNova-hankkeen kansainvälinen verkostoyhteistyö ei ole ollut ainoastaan muodollista hallintohenkilöiden välistä yhteistyötä, vaan siinä on aidosti panostettu tiedon ja kokemusten vertailuun sekä käytännön työn kehittämiseen.

Ammatillinen osaaminen ja hankkeen merkitys omassa työssä

AboaNova-hankkeessa on ollut mukana kolmen oppilaitoksen opetus- ja ohjaushenkilöstöä. Motiivina osallistumiselle mainitaan paitsi kiinnostus oman työn ja opetuksen kehittämiseen, myös oman pitkäaikaisen kokemuksen jakaminen, yritystoimintaan perehtyminen sekä kielitietoisuuden lisääminen koulutukseen uusien menetelmien kehittämisen kautta. Hanketoiminnassa on lisäksi mahdollista kokeilla käytännössä sellaisia ideoita, joita muutoin on vaikeampi toteuttaa. Edellä mainittujen lisäksi kyselyvastauksissa tuodaan esiin, että

Koen sen [hanketoiminnan] merkityksen niin yhteistyön kuin opetuksen kehittämisen kannalta suureksi.

Hankkeista saa aina uutta omaan työhön ja inspiraatiota!

Vastaavasti ongelmallisena tai turhauttavana oman työn kannalta mainitaan muun muassa yritysten asenne tai hanketoiminnan byrokraattisuus ja joustamattomuus; esimerkkinä mainitaan tuntiraportointi erityisesti silloin, jos osallistuu hankkeeseen vain pienellä tuntimäärällä muun työn ohessa. Ongelmallisena on nähty myös se, että osa opiskelijoista on sitoutunut heikosti opiskeluun, eikä motivaatio riitä välttämättä kaikkien tutkinnonosien opiskeluun ammatillisessa koulutuksessa. Opetushenkilöstön kannalta hanketöiden yhdistäminen muuhun työhön on koettu osittain haastavana.

Toisaalta todetaan myös, ettei tiiviskään yhteistyö poista sitä ongelmaa, että maahan muuttaneille suunnattua kieli- ja peruskoulutusta järjestetään sekä kilpailutusten että valtionosuusrahoituksen pohjalta. Tämä johtaa siihen, että kilpailutuksessa mukana olevat toimijat ovat samalla kilpailijoita keskenään, jolloin uudet innovaatiot voivat olla liikesalaisuuksia tai osa jo olemassa olevista verkostoista nähdään ”omina” verkostoina, joita ei haluta jakaa muiden kanssa.

Oman työn kannalta tärkeimpänä muutoksena mainitaan muun muassa taidon opettamiseen keskittyminen, näyttöön valmistautuminen sekä kielitietoisuuden jaka-

minen ammatillisille opettajille arjessa. Myös yhteissuunnittelu on ollut tärkeää, eli se että suomen kielen taidot limittyvät laajasti ja syvällisesti ammatillisiin opintoihin. Tähän liittyen myös todetaan, että kehittäjäopettajilla tulisi olla työpari, sillä arjessa kehittämistyötä on vaikea viedä eteenpäin yksin. Lisäksi yhtenä oman työn kannalta tärkeänä huomiona on nähty sosiaalisuuden merkitys oppimisessa. Yhtäältä merkityksellisenä on koettu kaiken opetettavan linkittäminen arki- ja työelämään sekä systemaattinen, johdettu ja resursoitu kehittämissuunnittelu, jolla on ollut merkittäviä vaikutuksia uuden tuotteen kehittämisessä.

Opiskelijoiden palautteita on systemaattisesti koottu ja seurattu AboNova-hankkeen eri toimintojen yhteydessä. Hankkeen henkilöstölle osoitetun kyselyn yhteydessä palautteesta mainittiin muun muassa seuraavaa:

Yksi osallistuja totesi, että mentorointiryhmä iltaisin pelasti hänen koulutuksensa.

Pääosin hyvää palautetta varsinkin työparityöskentelystä ja osasta kirjallista (selkokielistä) oppimateriaalia. Varsinkin opintojen alkuvaiheessa opiskelijat kokivat erittäin tarpeelliseksi suomenopettajan mukanaolon ammattitunneilla. Sitten kun oppiaineet ovat vaikeutuneet, on alkanut tuntua siltä, että suomen ope kyselee liikaa. Negatiivista palautetta he eivät halua ääneen sanoa.

Opiskelijani ovat tykänneet näytelmäkerhosta ja he usein kysyivät, milloin se on seuraavan kerran. Mindfulness rauhoitti tuntien alkua, ja yksi opiskelija kiitti uudesta taidosta, jota hän käytti myös iltaisin, jos ahdisti.

Tutkimus- ja arviointiosuuteen liittyvissä haastatteluissa on useaan kertaan pohdittu sitä, miten omaa työtään voisi kehittää edelleen. Hankkeessa on ollut mahdollista kokeilla erilaisia pedagogisia työtapoja ja menetelmiä. Samalla on mietitty kehittämissuunnittelulle asetettuja laajoja tavoitteita suhteessa oman opetus- ja ohjaustyön arkeen, ja aprikoitu, onko oma osuus ollut riittävää tai sellaista, mitä hankesuunnitelmassa tavoitellaan, kuten alla olevassa lainauksessa:

Mä oon tehnyt ja kokeillut vaan näitä pieniä asioita ja ne toimii mun työssä. Riittääks se?

Edellä kuvattu pohdinta liittyy samalla kysymykseen kehittämishankkeen arvioinnista ja siitä, mikä on riittävää toiminnalle asetettujen tavoitteiden kannalta. Käytännön toteutuksessa pieniltä vaikuttavat asiat tai kokeilut nähdään toimivina ja sen vuoksi merkityksellisinä.

6. Johtopäätökset ja keskustelu

AboaNova-hanke on paneutunut sekä inhimillisesti että yhteiskunnallisesti ajankoh-
taiseen, mutta samalla myös vaativaan aiheeseen: millä tavoin voidaan edistää ko-
toutumista ja nopeuttaa maahan muuttaneiden siirtymistä kieliopinnoista muihin
koulutuksiin ja työelämään tai yrittäjiksi? Hankkeen toteutuksen ja kehittämistyön
keskiössä ovat olleet opetus- ja ohjausalan ammattilaiset, jotka työskentelevät maa-
hanmuuttajataustaisten opiskelijoiden koulutuspolun eri vaiheissa aina kotoutu-
miskoulutuksesta ja aikuisten perusopetuksesta valmistavien koulutusten kautta
ammattilliseen koulutukseen.

Tässä tutkimusraportissa on kuvailtu ja arvioitu AboaNova-hankkeen toteutusta
taustalla olevien teoreettisten teemojen, eli kielen, kielitaidon, kielitietoisuuden ja
monikielisyyden, sekä toisaalta työelämäläheisen ja työssä tapahtuvan oppimisen
näkökulmasta. Lisäksi raportissa on käsitelty hankkeen tavoitteena ollutta verkosto-
yhteistyön ja erilaisten tukipalveluiden kehittämistä.

Kielen oppimisen ja ohjauksen eri muotojen sekä kielitietoisuuden edistämiseksi
AboaNova-hankkeessa on tehty laaja-alaista ja arjenläheistä kehittämistyötä. Samalla on
tuotu esiin pohdinta siitä, mikä on riittävää kielitaitoa ja miten eri koulutustaustoista
tulevia aikuisopiskelijoita voidaan motivoida itsenäiseen oppimiseen. Kehittämistä
tarvitaan edelleen selkokielistämisessä ja kielitietoisuuden toteutuksessa laajemmin
sekä oppilaitosten omassa toiminnassa että myös yhteistyössä työelämäedustajien
kanssa. Lisäksi suomi toisena kielenä oppimisen ja ammatillisten opintojen yhteen-
sovittamisessa nähdään kehittämistarpeita eri aineissa ja ammatillisen koulutuksen
tutkinnonosissa.

Työelämäläheisyyden edistäminen näkyy vahvasti AboaNova-hankkeen toteutuk-
sessa. Tähän liittyen on tuotu esiin kysymys siitä, millä tavoin esimerkiksi aikuisten
perusopetuksen työelämäläheisyyttä voidaan käytännössä toteuttaa tilanteessa, jossa
aikuisoppijat itse valitsevat mieluummin luokkahuoneen muiden oppimisympäristö-
jen sijaan. Voidaankin pohtia, millä tavoin erilaisista taustoista ja erilaisin oppimis-
käsittein koulutuksiin osallistuvia opiskelijoita tulisi rohkaista työssä tapahtuvaan
kielen ja työelämätaitojen oppimiseen yhtenä osana koulutusta. Myös työnantajien
kanssa tehtävää yhteistyötä halutaan kehittää edelleen muun muassa työssä tapah-
tuvan oppimisen ja sille asetettujen tavoitteiden selkeyttämiseksi.

Alueellinen yhteistyö on näkynyt muun muassa alueen maahanmuuttajakoulutta-
jien verkoston ja kotouttamis- ja maahanmuuttotyön toimijaverkoston kanssa tehtynä

yhteistyönä. AboaNova-hankkeessa on myös tehty tiivistä yhteistyötä muiden maahan muuttaneiden kotoutumiseen ja työllistymisen edistämiseen liittyvien hankkeiden kanssa. Tässä on hyödynnetty hankkeiden välistä synergiaa ja samalla tietoisesti vältetty toimintojen päällekkäisyyttä. Kansainvälinen yhteistyö on tarjonnut aktiivisia keskustelufoorumeita sekä mahdollisuuksia kokemusten vaihtoon ja hyvien käytäntöjen vertailuun. Yhteistyöstä on saatu useita soveltamisideoita AboaNova-hankkeen toimintoihin ja vastaavasti hankkeen esimerkkejä on esitelty kansainvälisille yhteistyökumppaneille.

Yleisenä huomiona voidaan todeta, että hankkeessa mukana olleet opetus- ja ohjausalan ammattilaiset ansaitsevat nykyistä enemmän resursointia, tukea ja arvostusta tekemälleen työlle. Heidän rooliinsa "oppimisen nopeuttamisessa" tai "työelämävaatimusten täyttämässä" latautuu erilaisia odotuksia ja vaatimuksia niin yhteiskunnan, työelämän kuin myös maahanmuuttajataustaisten opiskelijoiden taholta. Se, mikä tekee työstä erityisen haastavaa, on eri vaatimusten ja odotusten ristipaine, jota ammattilaiset ratkovat tilannekohtaisesti parhaan ymmärryksensä ja ammatillisen eettisyytensä pohjalta (Hagelund 2010). Kyse on myös maahanmuuttajataustaisten opiskelijoiden erilaisten tulevaisuudentoiveiden kohtaamisesta ohjaustyössä, jossa yhdistyvät sekä rohkaisu että realismi oppimisen tavoitteiden asettamisessa ja saavuttamisessa.

Koulutuksen ja työelämläheisen oppimisen tavoitteet nojautuvat ajatukseen siitä, että opetuksen ja oppimisen tavoitteet vastaavat työelämässä vaadittavaa ammatillista osaamista. AboaNova-hankkeen toteutuksessa ongelmallisena on koettu esimerkiksi oppimiskäsitysten ja erilaisten odotusten väliset erot sekä toisaalta oppimisvalmiuksiin, itsenäiseen vastuunottoon tai opiskelumotivaatioon liittyvät haasteet. Yhtä lailla on todettu, että kaikki kokeilut eivät aina onnistu tai toimi. Vastaavasti on nähty, että opetus- ja ohjaustyön arjessa myös pienet asiat ovat tärkeitä.

Kokonaisuudessaan AboaNova-hanke on vahvistanut maahanmuuttajataustaisten opiskelijoiden opetus- ja ohjausosaamista myös lähiaikoina toteutuvia muutoksia ajatellen, kun aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksen opetussuunnitelman perusteita ollaan uudistamassa ja uudet työllisyyden kuntakokeilut ovat mahdollisesti alkamassa. AboaNova-hankkeessa kootut kokemukset ovat arvokkaita myös tulevan Varsinais-Suomen maahanmuuttostrategian toteutuksessa.

Lopulta voidaan miettiä, kenen oppimisesta on kyse: hiljattain maahan muuttaneiden opiskelijoiden oppimisesta vai opetus- ja ohjaushenkilöstön ammatillisesta kehittämisestä? Yhtä lailla kyse on opetustyön taustalla vaikuttavien ja sitä raamittavien eri tahojen, eli koulutusorganisaatioiden, työnantajien ja työyhteisöjen, sekä myös alueen eri toimijoiden paitsi käytäntöjen, myös toiminnan rakenteiden sekä keskinäisten asenteiden muutoksesta. Uuden oppimista tarvitaan monella eri tasolla.

Lähteet ja kirjallisuus

- Airila, Auli, Pauliina Mattila-Holappa, Anna-Leena Kurki & Mikko Nykänen (2019). Työelämässä oppiminen, ohjaus ja oppilaitosyhteistyö työpaikkojen näkökulmasta. *Ammattikasvatuksen aikakauskirja*, 21(2), 24–41.
- Alitolppa-Niitamo, Anne & Minna Säävälä (2013). Johdattelua kirjan teemoihin. Anne Alitolppa, Anne, Stina Fågel & Minna Säävälä (toim.), *Olemme muuttaneet – ja kotoudumme. Maahan muuttaneen kohtaaminen ammatillisessa työssä*. Vaasa: Väestöliitto, 5–12.
- Arola, Tuija & Marianne Seppä (2019). Kielitietoisella ohjauksella vauhtia ammattikielen oppimiseen. *Kieli, koulutus ja yhteiskunta*, 10(1). Saatavilla: <https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-helmikuu-2019/kielitietoisella-ohjauksella-vauhtia-ammattikielen-oppimiseen> Luettu 30.9.2019.
- Comas, Daniel (2019). *Ideioita ja neuvoja ulkomaalaisille työntekijöille*. Saatavilla: <https://tyovoimahautomot.files.wordpress.com/2019/02/ideoita-ja-neuvoja-ulkomaalaisille-tyc3b6ntekijc3b6ille.pdf> Luettu 10.9.2019.
- DivED – Diversity in Education -hanke. <http://dived.fi/> Luettu 30.9.2019.
- Hagelund, Anniken (2010). Dealing with Dilemmas: Integration at the Street-level in Norway. *International Migration* 48(2), 79–102.
- Kurki, Tuuli (2019). *Immigrant-ness as (mis)fortune? Immigrantisation through integration policies and practices in education*. Helsinki Studies in Education 40. Helsinki: University of Helsinki, Faculty of Educational Sciences.
- Kärkkäinen, Katarzyna (2017). *Learning, teaching and integration of adult migrants in Finland*. Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research 594. Jyväskylä: University of Jyväskylä.
- L 1386/2010. Laki kotoutumisen edistämisestä.
- Lehtonen, Eija, Heta Rintala, Laura Pylväs & Petri Nokelainen (2018). Ammatillisten opettajien näkemyksiä opettajan työssä tarvittavasta kompetenssista ja työelämäyhteistyöstä. *Ammattikasvatuksen aikakauskirja* 20(4), 10–26.
- Linnatsalo, Saara & Sari Vanhanen (2019). *Nopeuttaako digitaalinen pedagogiikka kotoutumista?* Turun Sanomat 6.11.2019, s. 2.
- Lumme, Heli & Liisa Tainio (2012). Maahanmuuttajaopiskelijan ja ammattiaineen opettajan arviointikohtaamisia toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa. *Ammattikasvatuksen aikakauskirja* 13 (4), 6–23.
- Matswetu, Mervi (2017). *AboaNova – maahanmuuttajien kotoutumisen edistäminen Turun seudulla*. Saatavilla: http://www.koulutustakuu.fi/wp-content/uploads/2017/06/AboaNova_Tutkimusraportti-1_2017.pdf Luettu 1.4.2019.

- Matswetu, Mervi (2018). *Siirtolaisuusinstituutin 2. väliraportti*. Turku: Siirtolaisuusinstituutti. Julkaisematon raportti. Myöhemmin saatavilla: www.koulutustakuu.fi/aboanova
- Melo, Maija (2016). *Stadin aikuisopisto maahan muuttaneiden kouluttajana*. Kartoitus ja kehittämisideoita. Stadin aikuisopisto. Kyky-hanke. Saatavilla: http://www.hel.fi/wps/wcm/connect/27d264fe-cc98-414c-9fc9-9cd21f850136/Stadin+aikuisopisto+maahan+muuttaneiden+kouluttajana_final.pdf?MOD=AJPERES&useDefaultText=0&useDefaultDesc=0 Luettu 29.11.2019.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö (2019). *Maahanmuuttajien koulutuspolut ja integrointi*. Kipupisteet ja toimenpide-esitykset III. Saatavilla: Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2019:1. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö. http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161285/OKM_1_2019_Maahanmuuttajien%20koulutuspolut.pdf?sequence=1&isAllowed=y Luettu 12.9.2019.
- Opetushallitus (2012). *Aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksen opetus-suunnitelman perusteet 2012*. Saatavilla: file:///C:/Users/sarvan/Downloads/Oph_1_011_2012_su.pdf Luettu 16.8.2019.
- Opetushallitus (2019a). *Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus*. Saatavilla: <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/kulttuurinen-moninaisuus-ja-kielitietoisuus> Luettu 16.8.2019.
- Opetushallitus (2019b). *Aikuisten perusopetus*. Saatavilla: <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/aikuisten-perusopetus> Luettu 15.10.2019
- Pöyhönen, Sari, Minna Suni & Marja Tarnanen (2019). Kieli kotouttamispolitiikan ytimessä: aikuisen maahanmuuttajat matkalla työelämään. Teoksessa Taina Saari-nen, Pirkko Nuolijärvi, Sari Pöyhönen & Terhi Kangasvieri (toim.) *Kieli, koulutus ja politiikka – Monipaikkaisia käytäntöjä ja tulkintoja*. Tampere: Vastapaino, 257–285.
- Ronkainen, Reetta (2018). *Tavoitteena hyvä elämä: aikuisten maahanmuuttajien opetus-asiakirjojen päämääristä rakentuvat diskurssit*. Pro gradu –tutkielma, Jyväskylän yliopisto. Saatavilla: <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/58672/1/URN%3ANBN%3Afi%3Aju-201806203296.pdf> Luettu 26.9.2019.
- Saukkonen, Pasi (2013). *Erilaisuuksien Suomi*. Vähemmistö- ja kotouttamispolitiikan vaihtoehdot. Helsinki: Gaudeamus.
- Suni, Minna (2011). Missä ja miten maahanmuuttajat kehittävät ammatillista kielitaitoaan? *Ammattikasvatuksen aikakauskirja* 13(2), 8–22.
- Suopajarvi, Leena (2013). *Opas projektiarviointiin*. Lapin yliopiston yhteiskuntatieteiden tiedekunnan julkaisuja C. Työpapereita 55. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
- Sørensen, Eva & Jacob Torfing (2011). Enhancing Collaborative Innovation in the Public Sector. *Administration & Society*. 43(8), 842–868.
- Turun kaupungin kotouttamisohjelma 2018–2021. Turun kaupunki. Saatavilla: <http://ah.turku.fi/kv/2018/1203012x/Images/1662398.pdf> Luettu 2.8.2019.
- Tynjälä, Päivi (2008). Perspectives into learning at the workplace. *Educational Research Review*. 3 (2008), 130–154.

- Tynjälä, Päivi & Anne Virtanen (2017). Monipuolinen pedagogiikka tukee työelämätaitojen kehittymistä. *Ruusupuiston kärkiuutiset* 2/2017. Kasvatus- ja koulutus uutisia Jyväskylän yliopistosta. Saatavilla: <https://peda.net/jyu/ruusupuisto/uutisarkisto/2-2017-luonnos/2-tyoelamataitojen%20kehittyminen> Luettu 26.8.2019.
- Valtioneuvosto (2019). *Osallistava ja osaava Suomi – sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta*. Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelma 10.12.2019. Valtioneuvoston julkaisuja 2019: 31. Saatavilla: http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161931/VN_2019_31.pdf?sequence=1&isAllowed=y Luettu 10.12.2019.
- Vartiainen, Päivi & Sirpa Wrede (2019). Kansainvälinen rekrytointi ei ole ongelmaton ratkaisu hoivan kriisiin. *Helsingin Sanomat*, Vieraskynä 6.4.2019.
- Vieraskielisten koulutusmahdollisuudet Turun seudulla. Saatavilla: <https://www.turku.fi/paivahoito-ja-koulutus/aikuiskoulutus-ja-opistot/koulutusta-maahanmuuttajille> Luettu 10.9.2019.
- Wrede, Sirpa (2011). Suomalainen työelämä, globalisaatio ja vieraat työssä. Sirpa Wrede & Camilla Nordberg (toim.), *Vieraita työssä*. Työelämän etnistyvä eriarvoisuus. Helsinki: Gaudeamus, 7–31.

Liite

Kysely AboaNova-hankkeen eri toimintojen toteutuksessa mukana olleille henkilöille

Kysely AboaNova-hankkeen eri toimintojen toteutuksessa mukana olleille henkilöille

Tämä kysely liittyy AboaNova-hankkeen tutkimusosuuteen. Kyselyssä koottua tietoa käytetään osana Siirtolaisuusinstituutissa tehtävää tutkimusraporttia.

Kysely on auki **15.-31.10.2019** välisen ajan.

Kyselyssä on yhteensä kuusi osa-aluetta (A-F) sekä kohta "muuta", johon voit vapaasti vastata, mitä vielä haluat kertoa.

Hyvää tutkimustapaa ja tutkimuseettisiä ohjeita noudattaen kyselyn vastaukset kootaan ja analysoidaan anonymisti. Samoin mahdolliset lainaukset loppuraportin tekstissä muotoillaan niin, ettei vastaajaa tunnisteta.

Toivon, että varaat **15-20 minuuttia aikaa** ja vastaat kyselyyn omien kokemustesi pohjalta. On erittäin tärkeää, että kaikki hankkeessa työskennelleet henkilöt vastaavat kyselyyn.

Jos haluat vielä tämän lisäksi vaihtaa ajatuksia tai kertoa kommentteja, joita kyselyn yhteydessä tulee mieleen, otathan yhteyttä! Keskustelen mielelläni kaikesta hankkeeseen liittyvästä.

Ystävällisin terveisin

Sari Vanhanen

Tutkija

Siirtolaisuusinstituutti

sari.vanhanen@utu.fi

A. Oma osuutesi AboaNova-hankkeen toteutuksessa

Hankkeen tavoitteet ja osa-alueet on mainittu alla olevassa listassa. Mitä näistä olet ollut toteuttamassa? Voit valita yhden tai useamman kohdan.

- ☐ Kielikoulutuksen kehittäminen
- ☐ Digitaalinen ohjaus
- ☐ Muun tuen kehittäminen
- ☐ Työelämään ja koulutukseen siirtymisen nopeuttaminen
- ☐ Yrittäjyyden edistäminen
- ☐ Verkostoyhteistyö
- ☐ Tukipalveluiden edistäminen
- ☐ Tutkimus
- ☐ Kansainvälisyys

Mikä on ollut sinun roolisi tai osuutesi toteutuksessa? Voit valita yhden tai useamman kohdan.

- ☐ Toimintojen valmistelu ja suunnittelu
- ☐ Opetus tai ohjaus
- ☐ Materiaalien kehittäminen ja tuottaminen
- ☐ Muu

Jos vastasi edellä kohta "Muu", kerro tässä mikä?

AboaNova-hanke käynnistyi maaliskuussa 2017. Missä vaiheessa tai ajanjaksoina olet ollut mukana? Oheisessa valikossa on mukana myös vuoden 2020 tammi-helmikuu, eli hankkeen hallinnollinen päätösvaihe. Hankkeen loppuseminaari on tarkoitus järjestää tammikuussa 2020.

- ☐ Alusta alkaen koko ajan
- ☐ Maalis-huhtikuu 2017
- ☐ Touko-elokuu 2017
- ☐ Syys-joulukuu 2017
- ☐ Tammi-huhtikuu 2018
- ☐ Touko-elokuu 2018
- ☐ Syys-joulukuu 2018
- ☐ Tammi-huhtikuu 2019
- ☐ Touko-elokuu 2019
- ☐ Syys-joulukuu 2019
- ☐ Hankkeen päätösjakso tammi-helmikuu 2020

B. Kielitietoisuus ja sen toteutuminen

AboaNova-hankkeen tavoite on nopeuttaa maahanmuuttaneiden siirtymistä kielikoulutuksista muihin koulutuksiin ja työelämään tai yrittäjiksi.

Maahanmuuttaneille suomen (tai ruotsin) kieli on samanaikaisesti sekä opiskelun kohde että opiskelun väline. Jotta kielen keskeinen merkitys oppimisessa otetaan oppilaitoksen arjessa riittävästi huomioon, on opetuksen oltava kielitietoista.

Miten kielitietoisuus on nähdäksesi huomioitu ja sitä on sovellettu AboaNovan toiminnoissa?

Millä tavoin kielitietoisuus on huomioitu esimerkiksi opiskelumateriaaleissa tai oppimisen arvioinnissa?

Mihin sinun nähdäksesi tulisi kiinnittää huomiota tai mitä pitäisi kehittää edelleen kielitietoisuuden edistämiseksi?

C. Työelämäläheisyys pedagogisena linjauksena

Työelämäläheisyys korostuu yhtenä pedagogisena linjauksena maahanmuuttaneille suunnatuissa koulutuksissa. AboaNova-hankkeessa on keskusteltu myös siitä, millä tavoin työnantajat näkevät tai ymmärtävät erilaisten työelämäjaksojen merkityksen oppimisena.

Työelämässä eri työtehtävien oppiminen edellyttää kokeneemman työntekijän ohjausta. Toisaalta tulee muistaa, että työpaikat ja -yhteisöt ovat erilaisia sen suhteen, millainen oppimisilmapiiri työyhteisössä on. Tämä vaikuttaa siihen, millaisia mahdollisuuksia ne tarjoavat tietoiselle ja tavoitteelliselle työssäoppimiselle.

Miten sinun nähdäksesi työelämäläheistä pedagogiikkaa on edistetty AboaNovan toiminnoissa?

Mikä on ollut onnistunutta?

Millaisia ongelmakohtia tässä on ollut?

Mihin tulisi kiinnittää huomiota tai mitä pitäisi kehittää edelleen?

D. Verkostot ja yhteistyö

AboaNova-hanke on usean eri tahon yhteistyöhanke. Lisäksi hanke on tehnyt tiivistä yhteistyötä eri toimijoiden kanssa sekä paikallisesti että kansainvälisesti.

Mitä paikallisia yhteistyötahoja sinulle on tullut hankkeen myötä?

Mikäli olet ollut mukana hankkeen kansainvälisessä verkostossa, kerro mitä olet saanut siitä omaan työhösi?

Mitä yhteistyömuotoja jää elämään AboanNova-hankkeen päättyttyä?

E. Oma ammatillinen osaaminen ja asiantuntijuus

Hanketoiminnan voi nähdä yhtenä mahdollisuutena kehittää omaa ammatillista osaamistaan ja asiantuntijuuttaan.

Ammatillisesti AboaNova-hanke on antanut itselleni

- ☐ Sisällöllistä tietoa omaan työhöni
- ☐ Pedagogisia esimerkkejä tai malleja
- ☐ Uusia ajatuksia kollegoilta
- ☐ Inspiraatiota
- ☐ Yhteyksiä ja kontakteja
- ☐ Muuta

Mikäli valitsit edellä kohdan "Muuta", kerro tarkemmin mitä?

Olen halunnut olla mukana hankkeessa, koska ... (jatka lausetta)

Ongelmallisena tai turhauttavana oman työni kannalta AboaNova-hankkeessa olen kokenut ... (jatka lausetta)

F. AboaNova-hankkeen vaikuttavuus

AboaNova-hankkeen vaikuttavuus näkyy sekä arkisina, pieninä asioina, että myös laajemmin työmenetelmiä ja -käytäntöjä uudistavana muutoksena.

Millaista palautetta olet saanut AboaNova-hankkeen kohderyhmältä, eli maahanmuuttajataustaisilta henkilöiltä, kehittämistäsi toiminnoista?

Voitko jakaa tutkimuksen yhteenvedon käyttöön esimerkiksi jonkin oman huomiosi tai osallistujan kommentin (sitaatin) AboaNova-hankkeen toiminnoista?

Jos arvioit AboaNova-hanketta laajemmin

- mitä tekisit toisin?

- mitä kehittäisit edelleen?

G. Muuta

Olet nyt vastannut kaikkiin kysymyksiin, kiitos!

Onko sinulla mielessäsi vielä jotain, mitä haluaisit kertoa?

Kiitos vastauksestasi!

Sari Vanhanen

KENEN OPPIMISESTA ONKAAN KYSE?

Vuosina 2017–2020 toteutetussa *AboaNova – Maahanmuuttajien kotoutumisen edistäminen Turun seudulla* -hankkeessa, jota on rahoittanut Euroopan sosiaalirahasto, on haettu käytännönläheisiä vastauksia moninaistuvan yhteiskunnan ja työelämän ajankohtaisiin kysymyksiin. Hankkeessa on kehitetty erilaisia oppimiseen, opetukseen ja ohjaukseen liittyviä työskentelymuotoja, jotka nopeuttavat maahan muuttaneiden siirtymistä kielikoulutuksesta muihin koulutuksiin ja työelämään sekä yrittäjiksi. Tätä on edistetty kehittämällä uusia, entistä työelämlähtöisempiä kielikoulutuksen toteutustapoja sekä digitaalisen ohjauksen, muun ohjauksen ja tukitoiminnan malleja. Hankkeen kohderyhmänä ovat olleet vasta maahan tulleet eri-ikäiset maahanmuuttajat, jotka ovat saaneet pysyvän tai määräaikaisen oleskeluluvan. Toinen kohderyhmä on ollut maahanmuuttajatyössä mukana olevien koulutusorganisaatioiden henkilöstö.

Tutkimus ja arviointi on ollut yksi keskeinen osa AboaNova-hanketta. Tässä tutkimus- ja arviointiosuuden loppuraportissa kuvaillaan hankkeen taustaa ja toimintaympäristöä sekä alueellista ja kansainvälistä yhteistyötä. Teoreettisesti tarkastellaan kielen, kielitaidon, kielitietoisuuden ja monikielisyyden merkityksiä. Toisena teemana käsitellään aikuisten oppimista työelämläheisenä ja työn kautta tapahtuvana oppimisena. Analyysi pohjautuu hankkeen loppuvaiheessa koottuun ja käytännön toteutusta arvioivaan hanketoimijoiden yhteiseen keskusteluun sekä hankkeessa mukana olleelle henkilöstölle suunnattuun kyselyyn.

JULKAISUJA 31

ISBN 978-952-7167-84-7 (nid.)

ISBN 978-952-7167-85-4 (pdf)

ISSN 2343-3507 (painettu)

ISSN 2343-3515 (verkkojulkaisu)

www.migrationinstitute.fi